

VELFÆRDSMINISTERIET

Folketingets Kommunaludvalg

Ministeren

Holmens Kanal 22
1060 København K

Dato: 14.03.2008

Tlf. 3392 9300

Fax. 3393 2518

E-mail sm@sm.dk

Under henvisning til Kommunaludvalgets brev af 12. december 2007 følger hermed velfærdsministerens endelige svar på spørgsmål nr. 27 (Alm. del).

J.nr. 2007-40081-41

Spørgsmål 27:

”Ministeren bedes redegøre for reglerne vedrørende nationale folkeafstemninger i Schweiz samt en række udvalgte EU-lande, herunder: Italien, Irland, Sverige og Finland (herunder om der er tale om folkeafstemning ved referendum eller vælgerinitiativ).”

Svar:

Til brug for besvarelse af spørgsmålet har jeg bedt Udenrigsministeriet om at bistå med indhentelse af oplysninger via de danske repræsentationer i udlandet.

- ./.
- Jeg vedlægger Udenrigsministeriets svar af 15. februar 2008 og supplerende svar af 28. februar 2008, et dansk resumé af Sloveniens og Finlands svar og en oversættelse af Portugals svar, som alene foreligger på engelsk, samt det af ministeriet udarbejdede spørgeskema, som blev tilsendt Udenrigsministeriet til brug for indhentelse af svarene på udvalgets spørgsmål.

Med venlig hilsen

Karen Jespersen / Nicoline Nyholm Miller

19. februar 2008
Kommunaljura
J.nr.: 2007-40081-41
Sagsbehandler: NNM

Reglerne for nationale, regionale og lokale folkeafstemninger i Finland

Der henvises til Udenrigsministeriets brev af 15. februar 2008 (jr. nr. 120.D.63.), s. 19-20.

FINLAND

A. Nationale folkeafstemninger

Fsva. nationale folkeafstemninger henvises til Finlands forfatning §53:

"Beslutningen om at afholde en vejledende folkeafstemning sker ved lov, der skal indeholde bestemmelser om tidspunktet for folkeafstemningen og de alternativer, som vælgerne skal forelægges. Bestemmelserne om procedurer ved folkeafstemninger fastlægges ved lov."

Som nævnt ovenfor skal de alternativer, vælgerne forelægges ved afstemningen, fastsættes ved lov. Derudover er der ingen begrænsning af sager eller spørgsmål, der kan komme til afstemning. Der er omvendt heller ingen sager eller spørgsmål, hvor folkeafstemninger er obligatoriske [grundlovsændringer kræver således heller ikke folkeafstemninger, amb.kom]

Folkeafstemninger initieres af lovforslag fremsat af regeringen til Riksdagen eller gennem et lovforslag fremsat af et Riksdagsmedlem (jf. Finlands forfatning, § 39). Lov om foranstaltning af folkeafstemning vedtages ved simpelt flertal i parlamentet [Finland har meget stærk tradition for flertalsregeringer, så dette er i praksis en regeringsbeslutning, amb.kom.].

Udfaldet er vejledende. Der er ingen hjemmel for afholdelse af formelt bindende afstemninger.

Folkeafstemninger er sjældne i Finland. I praksis er det blot sket, da Finland blev medlem af EU [afstemning 16. oktober 1994, amb.]. Eksempelvis antog Riksdagens Grundlovsudvalg i sin udtalelse (36/2006) også synspunktet vedrørende Traktat om en forfatning for Europa, at ingen vejledende folkeafstemning var nødvendig.

B. Lokale eller regionale folkeafstemninger

Fsva. lokale eller regionale folkeafstemninger kan byråd beslutte at afholde en vejledende folkeafstemning i sager, der falder inden for kommunens kompetence. Der henvises til Lov om kommuner (365/1995), §30:

"Byrådet kan beslutte, at en folkeafstemning skal afholdes i et spørgsmål, der hører til kommunen. En folkeafstemning er vejledende.

En folkeafstemning kan gælde hele kommunen eller et delområde i kommunen. Delområdet består da af et eller flere valgdistrikter, som udpeget i Lov om kommunalvalg. Alle stemmeberettigede har lige stemmeret.

Afstemningen er hemmelig. Om procedurer ved lokale folkeafstemninger lovgives særskilt [Lov om procedurer ved vejledende kommunale folkeafstemninger (656/1990)]."

På Ålandsøerne er der desuden mulighed for at afholde folkeafstemning i Provinsen Åland.

Som nævnt ovenfor skal byrådet træffe beslutning om folkeafstemning. Et vælgerinitiativ kan fremføres på baggrund af mindst 5% af beboerne i kommunen, jf. Lov om kommuner (365/1995), §31:

"Initiativ til folkeafstemning kan tages af mindst fem procent af kommunens stemmeberettigede indbyggere.

Byrådet skal uden forsinkelse afgøre om en folkeafstemning på baggrund af initiativet skal afholdes."

Byrådet kan med andre ord vælge at se bort fra vælgerinitiativet. Byrådet træffer beslutning herom med simpelt flertal. Der er ingen begrænsninger fsva. sager og spørgsmål, der kan sendes til lokal folkeafstemning, med den undtagelse at kompetencen som nævnt skal henhøre under kommunen/provinsen. Der er omvendt ingen sager eller spørgsmål, hvor folkeafstemning er obligatorisk.

Lokale og regionale folkeafstemninger er vejledende.

Ifølge Justitsministeriets statistik er der siden 1991 i alt afholdt 52 lokale eller regionale folkeafstemninger. Der er ingen oplysninger om, hvor mange af disse, der er afholdt efter vælgerinitiativ.

QUESTIONNAIRE

On national, regional and local referendums and popular initiatives

Please note: For the purpose of this questionnaire, the term "referendum" refers to any general vote by the electorate on a single political question, which has been referred to them for a direct decision, whether the vote is constitutional (i.e. mandatory according to constitutional rules) or not, whereas the term "popular initiative" is used when the vote has been initiated by the citizens by petition to the government or Parliament.

A. NATIONAL REFERENDUMS

1. What are the rules on national referendums and popular initiatives in your country?

Hvad er reglerne for nationale folkeafstemninger og folkeinitiativer i Deres land?

2. Are national referendums held on proposals passed by Parliament or can legislation also be introduced by popular initiative (i.e. initiated by citizens by petition)?

Afholdes nationale folkeafstemninger over forslag vedtaget af parlamentet, eller kan lovforslag også fremsættes ved folkeinitiativ (f.eks. på begæring fra borgere)?

3. Which issues can be subjected to a national referendum/popular initiative?

Hvilke spørgsmål kan sendes til national folkeafstemning/rejses ved folkeinitiativ?

4. Are some issues, on the other hand, exempted from being submitted to a national referendum/popular initiative (e.g. Finance Bills, Salaries and Pensions Bills, Naturalization Bills, Expropriation Bills, Taxation Bills, etc.)?

Er der på den anden side spørgsmål, som er undtaget fra national folkeafstemning/folkeinitiativ (f.eks. finanslove, lønnings- og pensionslove, love om meddelelse af indfødsret, ekspropriationslove, skattelove osv.)?

5. Are there circumstances where national referendums are mandatory, e.g. approval of amendments to the constitution, etc.?

Er der nogen omstændigheder, hvor afholdelse af nationale folkeafstemninger er obligatorisk, f.eks. ved godkendelse af forfatningsændringer?

6. Who can request a national referendum (qualified majority, simple majority of Parliament or/and a certain number of voters?)

Hvem kan beslutte, at der skal afholdes national folkeafstemning (kvalificeret flertal, simpelt flertal af parlamentet og/eller et vist antal vælgere?)

7. Is the outcome of national referendums binding or non-binding (consultative/advisory) for the government/Parliament?

Er udfaldet af nationale folkeafstemninger bindende eller ikke-bindende (konsultative/vejledende) for regeringen/parlamentet?

8. How many national referendums and public initiatives have been held in 2006 (or the latest year from which data are available) in your country?

Hvor mange nationale folkeafstemninger og folkeinitiativer har der været i 2006 (eller det seneste år, hvorfra der foreligger sådanne oplysninger) i Deres land?

B. REGIONAL/LOCAL REFERENDUMS

1. What are the rules on regional/local referendums and popular initiatives in your country?

Hvad er reglerne for regionale og lokale folkeafstemninger og folkeinitiativer i Deres land?

2. Are regional/local referendums held on proposals passed by the regional/local assembly or can legislation also be introduced by popular initiative (i.e. initiated by citizens by petition)?

Afholdes regionale/lokale folkeafstemninger over forslag vedtaget af den regionale/lokale forsamling, eller kan lovforslag også fremsættes ved folkeinitiativ (f.eks. på begæring fra borgere)

3. Which issues can be subjected to a regional/local referendum/popular initiative?

Hvilke spørgsmål kan sendes til regional/lokal folkeafstemning?

4. Are there circumstances where regional/local referendums are mandatory?

Er der nogen omstændigheder, hvor afholdelse af regionale/lokale folkeafstemninger er obligatorisk?

5. Are some issues, on the other hand, exempted from being submitted to a regional/local referendum/popular initiative?

Er der på den anden side spørgsmål, som er undtaget fra regional/lokal folkeafstemning/folkeinitiativ?

6. Are regional/local referendums mandatory or facultative for the regional/local assembly/government?

Er regionale/lokale folkeafstemninger obligatoriske eller fakultative for de regionale/lokale forsamlinger/regeringer?

7. Who can request a regional/local referendum (qualified majority, simple majority of the regional/local assembly or/and a certain number of voters?)

Hvem kan beslutte, at der skal afholdes regional/lokal folkeafstemning (kvalificeret flertal, simpelt flertal af parlamentet og/eller et vist antal vælgere?)

8. Is the outcome of regional/local referendums binding or non-binding (consultative/advisory) for the regional/local government/assembly?

Er udfaldet af regionale/lokale folkeafstemninger bindende eller ikke-bindende (konsultative/vejledende) for de regionale/lokale forsamlinger/regeringer?

9. How many regional/local referendums and public initiatives have been held in 2006 (or the latest year from which data are available) in your country?

Hvor mange regionale/lokale folkeafstemninger og folkeinitiativer har der været i 2006 eller det seneste år, hvorfra der foreligger sådanne oplysninger?

QUESTIONNAIRE

On national, regional and local referendums and popular initiatives

Please note: For the purpose of this questionnaire, the term "referendum" refers to any general vote by the electorate on a single political question, which has been referred to them for a direct decision, whether the vote is constitutional (i.e. mandatory according to constitutional rules) or not, whereas the term "popular initiative" is used when the vote has been initiated by the citizens by petition to the government or Parliament.

A. NATIONAL REFERENDUMS

1. What are the rules on national referendums and popular initiatives in your country?

Following a proposal from Parliament or the Government in relation to matters that fall under their respective responsibilities, the President of the Republic may decide to call upon citizens who are registered to vote in Portuguese territory to directly and bindingly pronounce themselves by referendum. Referenda may also be held on the initiative of citizens who submit a request to the Assembly of the Republic. Such requests shall be submitted and considered under the terms and within the time limits laid down by law. (Article 115, number 1, Portuguese Constitution)

The President of the Republic must submit all draft referenda submitted to him by the Assembly of the Republic or the Government, to compulsory prior determination of their constitutionality and legality by the Constitutional Court. (Article 115, number 8, Portuguese Constitution)

VFM's oversættelse:

Republikkens præsident kan efter forslag fra parlamentet eller regeringen i sager under deres respektive ansvarsområder beslutte at udskrive bindende folkeafstemninger for vælgere, der er registreret til at deltage i afstemninger i Portugal. Der kan endvidere afholdes folkeafstemninger på anmodning fra borgere til parlamentet. Der er fastsat særlige betingelser, tidsfrister og regler for behandling af sådanne anmodninger i portugisisk lovgivning (jf. artikel 115, nummer 8, i den portugisiske forfatning).

Præsidenten skal forelægge alle forslag til folkeafstemning, som han modtager fra den lovgivende forsamling eller regeringen, for forfatningsdomstolen til undersøgelse af forslagernes legalitet og overensstemmelse med forfatningen (artikel 115, nummer 8, i den portugisiske forfatning).

2. Are national referendums held on proposals passed by Parliament or can legislation also be introduced by popular initiative (i.e. initiated by citizens by petition)?

National referendums can be held both on proposals passed by Parliament or through popular initiatives. National referendums can also be held on proposals approved by the government. (Article 115, number 1 e 2, Portuguese Constitution)

VFM's oversættelse:

Nationale folkeafstemninger kan afholdes både vedrørende forslag vedtaget af parlamentet og ved folkeinitiativ. Der kan endvidere afholdes nationale folkeafstemninger om forslag godkendt af regeringen (artikel 115, nummer 1 e 2, i den portugisiske forfatning).

3. Which issues can be subjected to a national referendum/popular initiative?

Only issues of relevant national interest that should be decided by parliament or by the government, either through a legislative act or an international agreement, can be subjected to a national referendum. (Article 115, number 3, Portuguese Constitution)

VFM's oversættelse:

Kun spørgsmål af relevant national interesse, som skal beslattes af parlamentet eller regeringen enten ved lovgivning eller ved indgåelse af en international aftale, kan sendes til national folkeafstemning (artikel 115, nummer 3 i den portugisiske forfatning).

4. Are some issues, on the other hand, exempted from being submitted to a national referendum/popular initiative (e.g. Finance Bills, Salaries and Pensions Bills, Naturalization Bills, Expropriation Bills, Taxation Bills, etc.)?

Yes. There is a broad list of subjects that are exempted from national referendum (article 115, number 4, Portuguese Constitution):

- a) Constitutional amendments;
- b) Financial, fiscal and budgetary matters,
- c) Elections to bodies that exercise sovereign power;
- d) Peace treaties and treaties rectifying borders;
- e) Rules to be used in referenda;
- f) The organisation, operation and proceedings of the Constitutional Court;
- g) The organisation of national defence, the definition of the duties derived therefrom and the basic general elements of the organisation, operation, re-equipping and discipline of the Armed Forces;
- h) Rules governing states of siege and states of emergency;
- i) The acquisition, loss and re-acquisition of Portuguese citizenship;
- j) Definição dos limites das águas territoriais, da zona económica exclusiva e dos direitos de Portugal aos fundos marinhos contíguos;
- k) Political associations and parties;
- l) The election of members of the Legislative Assemblies of the autonomous regions;
- m) The election of local government officeholders and other elections conducted by direct, universal suffrage, as well as elections to the remaining constitutional bodies;
- n) The status and role of the officeholders of bodies that exercise sovereign power and local government officeholders, as well as of the officeholders of the remaining constitutional bodies and of all those who are elected by direct, universal suffrage;
- o) The creation, abolition and modification of local authorities and the rules governing them;

- p) Restrictions on the exercise of rights by full-time military and militarised personnel on active service and by members of the police forces and security services;
- q) The rules governing the appointment of members of European Union bodies, with the exception of the Commission;
- r) The rules governing the Republic's intelligence system and state secrets;
- s) The general rules governing the drawing up and organisation of the budgets of the state, the autonomous regions and local authorities;
- t) The rules governing national symbols;
- u) The rules governing the finances of the autonomous regions;
- v) The rules governing the police forces and security services;
- w) The rules governing the organisational, administrative and financial autonomy of the President of the Republic's support services.
- x) The political and administrative statutes of the autonomous regions and the laws governing the election of the members of their Legislative Assemblies;
- y) Granting generic amnesties and pardons;

VFM's oversættelse:

Ja, der er en lang række spørgsmål, som er undtaget fra national folkeafstemning (artikel 115, nummer 4, i den portugisiske forfatning):

- a) forfatningsændringer
- b) finansmæssige, skattemæssige og budgetmæssige spørgsmål
- c) valg til organer som udfører statslige opgaver
- d) fredstraktater og traktater om regulering af grænser
- e) regler om folkeafstemninger
- f) Forfatningsdomstolens organisation, virksomhed og proces
- g) Organisationen af det nationale forsvar, definitionen af forsvarets pligter og de basale elementer af forsvarets organisation, virksomhed, udrustning og disciplin
- h) regler vedrørende angrebstilstande og undtagelsestilstande
- i) erhvervelsen, fortabelsen og generhvervelsen af portugisisk statsborgerskab
- j) fastsættelsen af grænserne for territorialvandene, den eksklusive økonomiske zone og Portugals rettigheder til de tilhørende havbunde
- k) politiske foreninger og partier
- l) valg af medlemmer til de lovgivende forsamlinger i de selvstyrende regioner
- m) valg af lokale statslige embedsmænd og andre valg afholdt ved direkte, lige og almindelig valgret samt valg til de øvrige forfatningsmæssige organer
- n) status og rolle for statslige embedsmænd ved organer som udfører statslige opgaver og for lokale statslige embedsmænd, såvel som for embedsmænd i de resterende forfatningsmæssige organer og for alle, der er valgt ved direkte, lige og almindelig valgret.
- o) oprettelsen, nedlæggelsen og ændringen af lokale myndigheder og de regler, som styrer deres virksomhed
- p) restriktioner i rettighedsudøvelsen for fuldtids militært personel og personel i aktiv tjeneste og af medlemmer af politikorpset og sikkerhedstjenester
- q) Regler om udpegelse af medlemmer af EU organer, med undtagelse af EU Kommissionen
- r) Regler vedrørende republikkens efterretningssystem og statshemmeligheder
- s) Generelle regler for opstilling og organisering af statsbudgetterne, de selvstyrende regioner og lokale myndigheder

- t) Regler vedrørende nationale symboler
 u) Regler vedrørende de selvstyrende regioners finanser
 v) Regler vedrørende politikorpset og sikkerhedstjenesten
 w) Regler vedrørende den organisatoriske, administrative og økonomiske autonomi for præsidentens støttefunktioner.
 x) De selvstyrende regioners politiske og administrative statutter og reglerne vedrørende valget af medlemmer af deres lovgivende forsamlinger
 y) Amnestier og benådninger

5. Are there circumstances where national referendums are mandatory, e.g. approval of amendments to the constitution, etc.?

Yes. The institution of administrative regions. (Article 256, number 4, Portuguese Constitution).

VFM's oversættelse:

Ja, ved indførelsen af administrative regioner (artikel 256, nummer 4, i den portugisiske forfatning)

6. Who can request a national referendum (qualified majority, simple majority of Parliament or/and a certain number of voters?)

1. **Simple majority of parliament**
2. **The Government**
3. **75 000 voters**

VFM's oversættelse:

1. *Simpelt flertal i parlamentet*
2. *Regeringen*
3. *75.000 vælgere*

7. Is the outcome of national referendums binding or non-binding (consultative/advisory) for the government/Parliament?

The outcome is binding if the turnout exceeds 50% of registered voters.

VFM's oversættelse:

Resultatet er bindende, hvis valgdeltagelsen er mere end 50 pct. af alle registrerede vælgere

8. How many national referendums and public initiatives have been held in 2006 (or the latest year from which data are available) in your country?

One national referendum on the 11th February 2008.

VFM's oversættelse:

Én national folkeafstemning den 11. februar 2008.

B. REGIONAL/LOCAL REFERENDUMS

1. What are the rules on regional/local referendums and popular initiatives in your country?

The Legislative Assembly of each autonomous region may submit draft regional referenda by means of which the President of the Republic may call upon the citizens who are registered to vote in the region's territory to pronounce in binding fashion on questions that are of important specific interest to the region. (Article 232, number 2, Portuguese Constitution).

Local authorities may submit matters that are included within the responsibilities of the local authority bodies to referendum by those of their citizens who are registered to vote. The law grants the right to initiate referenda to registered electors. (Article 240, Portuguese Constitution)

VFM's oversættelse:

Den lovgivende forsamling i hver selvstyrende region kan forelægge et udkast til regional folkeafstemning om spørgsmål, som er af specifik interesse for regionen, som republikkens præsident efterfølgende kan beslutte at sende til bindende folkeafstemning blandt de registrerede vælgere i den pågældende region. Endvidere kan lokale myndigheder sende spørgsmål til folkeafstemning, inden for deres kompetenceområder blandt deres registrerede vælgere. Endelig giver lovgivningen vælgere mulighed for at få sendt spørgsmål til folkeafstemning (artikel 240 i den portugisiske forfatning).

2. Are regional/local referendums held on proposals passed by the regional/local assembly or can legislation also be introduced by popular initiative (i.e. initiated by citizens by petition)?

Regional referendums are held on proposals passed by the regional assemblies.

Local referendums are held on proposals passed by:

- The municipal assemblies, the municipal council and by popular initiative;
- The parish assemblies, the parish council and by popular initiative.

VFM's oversættelse:

Der afholdes regionale folkeafstemninger om forslag vedtaget af de regionale forsamlinger. Lokale folkeafstemninger afholdes om forslag vedtaget af de kommunale forsamlinger, kommunalbestyrelsen og ved folkeinitiativ

3. Which issues can be subjected to a regional/local referendum/popular initiative?

Only issues of relevant regional or local interest that fall within the scope of responsibility of regional or local authorities.

VFM's oversættelse:

Kun spørgsmål af relevant regional eller lokal interesse, som falder inden for regionale eller lokale myndigheders ansvarsområde.

4. Are there circumstances where regional/local referendums are mandatory?

No.

VFM's oversættelse:

Der er ingen tilfælde, hvor afholdelse af regionale/lokale folkeafstemninger er obligatorisk.

5. Are some issues, on the other hand, exempted from being submitted to a regional/local referendum/popular initiative?

Regarding regional referendums there are no specific provisions on exempted matters.

Regarding local referendums, the following matters are exempt from referendum:

- **Matters of exclusive legislative competence of national organs;**
- **Matters subject to national regulations that bind local authorities;**
- **Financial, fiscal and budgetary matters;**
- **The annual municipal or parish activity plan and activities report;**
- **Matters that have been of judicial decision;**
- **Matters that have been subject to an irrevocable final decision, namely because they create rights in the sphere of third parties;**
- **Matters that have been subject to irrevocable judicial decisions;**
- **Matters that constitute specific contractual obligations of the municipality or parish.**

VFM's oversættelse:

Der er ingen specielle områder eller spørgsmål, der er undtaget fra regionale folkeafstemninger i henhold til særlige bestemmelser.

Vedrørende lokale folkeafstemninger er følgende sager undtaget fra folkeafstemninger:

- *sager, hvor alene nationale organer har lovgivningskompetence,*
- *sager underlagt nationale bestemmelser som binder lokale myndigheder,*
- *finans-, skatte- og budgetmæssige spørgsmål,*
- *den årlige kommunale aktivitetsplan og aktivitetsrapport,*
- *sager som har været undergivet domstolenes behandling*
- *sager hvor der er truffet en endelig, uigenkaldelig beslutning, særligt når de er rettighedsskabende for tredjemand*
- *sager som har været genstand for uigenkaldelige judicielle afgørelser*
- *sager som indebærer specifikke kontraktmæssige forpligtelser for kommunen*

6. Are regional/local referendums mandatory or facultative for the regional/local assembly/government?

They are facultative.

VFM's oversættelse:

De er fakultative

7. Who can request a regional/local referendum (qualified majority, simple majority of the regional/local assembly or/and a certain number of voters?)

Regional referendum:

Simple majority of votes in regional assembly.**Local referendum:**

- **Simple majority of votes in municipal and parish assemblies and councils**
- **8 % of registered voters or 5000 voters, or**
- **In municipalities or parishes with 3750 registered voters or less, 20% of registered voters or 300 voters.**

VFM's oversættelse:

Regionale folkeafstemninger: simpelt flertal i den regionale forsamling.

Lokale folkeafstemninger:

- *simpelt flertal i kommunale forsamlinger og kommunalbestyrelser*
- *8 pct. af de registrerede vælgere eller 5000 vælgere, eller*
- *i kommuner med 3750 eller færre registrerede vælgere, 20 pct. af de registrerede vælgere eller 300 vælgere.*

8. Is the outcome of regional/local referendums binding or non-binding (consultative/advisory) for the regional/local government/assembly?

The outcome is binding if the turnout exceeds 50% of registered voters.

VFM's oversættelse:

Udfaldet er bindende, hvis valgdeltagelsen udgør mere end 50 pct. af de registrerede vælgere

9. How many regional/local referendums and public initiatives have been held in 2006 (or the latest year from which data are available) in your country?

None (last local referendum held in 1999 – there has never been a regional referendum).

VFM's oversættelse:

Ingen (sidste lokale folkeafstemning blev afholdt i 1999 – der har aldrig været afholdt en regional folkeafstemning)

11. marts 2008
Kommunaljura
J.nr.: 2007-40081-41
Sagsbehandler: NNM

Resumé af reglerne for nationale, regionale og lokale folkeafstemninger i Slovenien

Der henvises til Udenrigsministeriets brev af 15. februar 2008 (jr. nr. 120.D.63.), s. 20-24.

SLOVENIEN

A. Nationale folkeafstemninger

I den slovenske republik reguleres nationale folkeafstemninger af forfatningen og loven om folkeafstemninger og folkeinitiativer.

Nationale folkeafstemninger afholdes efter nationalforsamlingens beslutning. I henhold til forfatningen kan nationalforsamlingen afholde folkeafstemning om et hvilket som helst emne, som er reguleret ved lov. Nationalforsamlingen kan beslutte at afholde en folkeafstemning over et lovforslag, hvis mindst 10 af forsamlingens deputerede, en gruppe af deputerede, forslagsstilleren eller regeringen begærer det. Hvis begæring om folkeafstemning fremsættes af mindst 30 af nationalforsamlingens 90 deputerede, af det Nationale Råd eller 40.000 vælgere, er afholdelse af folkeafstemning obligatorisk. Forslag vedtages ved simpelt flertal.

I henhold til forfatningen kan nationalforsamlingen afholde folkeafstemning forud for ratificering af internationale traktater om overførsel af suveræniteten til internationale organisationer og indgåelse i forsvarsmæssige alliancer, hvis en folkeafstemning begæres af regeringen, mindst 10 deputerede eller en gruppe deputerede.

Nationalforsamlingen kan endvidere udskrive folkeafstemning om forslag til ændringer af forfatningen, hvis mindst 30 ud af forsamlingens 90 deputerede kræver det.

Alle vælgere, der har valgt til almindelige valg, har stemmeret ved folkeafstemninger.

I henhold til forfatningen kan mindst 5.000 vælgere fremsætte et lovforslag til behandling i nationalforsamlingen (folkeinitiativ). Et forslag til ændring af forfatningen skal dog fremsættes af mindst 30.000 vælgere.

Hverken forfatningen eller lovgivningen indeholder oversigter over eller nogen begrænsninger med hensyn til de emner, som kan undergives folkeafstemning eller rejses ved folkeinitiativ. Indholdet er alene defineret for folkeafstemninger om internationalt samarbejde. Der kan endvidere afholdes vejledende folkeafstemninger om ethvert spørgsmål, som nationalforsamlingen

gen har kompetence til at behandle og som ligger inden for borgernes "videre interesse".

Nationalforsamlingen er bundet af udfaldet af folkeafstemninger, med mindre der er tale om vejledende folkeafstemninger. Nationalforsamlingen må ikke vedtage en lov, der går imod resultatet af en folkeafstemning før tidligst et år efter, at resultaterne af folkeafstemningen blev kundgjort. For folkeafstemninger om ændringer af forfatningen er tidsfristen for fremsættelse af ændringsforslag, der går imod en folkeafstemnings udfald om det samme spørgsmål, to år efter kundgørelsen.

I 2007 blev der afholdt én national folkeafstemning. Der blev ikke fremsat noget lovforslag efter folkeinitiativ i 2007. Siden ikrafttrædelsen af loven om folkeafstemninger og folkeinitiativer i 1994 er der afholdt 11 folkeafstemninger (9 folkeafstemninger om lovforslag og 2 om international integration). Siden 1992 har 7 lovforslag fremsat ved folkeinitiativ været behandlet af nationalforsamlingen.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

Lokale folkeafstemninger er bl.a. reguleret i loven om lokal selvforvaltning. Ifølge denne lov indgår folkeafstemninger og folkeinitiativer som direkte beslutningsprocesser i spørgsmål om lokal selvforvaltning. De procedurer, som gælder for nationale folkeafstemninger, gælder også i en tillempet form for lokale folkeafstemninger, med mindre andet fremgår af loven om folkeafstemninger eller anden lovgivning.

Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om afholdelse af folkeafstemninger på borgmesterens eller et andet kommunalbestyrelsesmedlems begæring. En begæring om folkeafstemning kan endvidere rejses af enhver borger, kommunalt politisk parti eller kommunalt råd.

Den enkelte kommunale vedtægt kan evt. bestemme, at et folkeinitiativ skal følges af et bestemt antal underskrifter fra kommunens vælgere.

De fleste spørgsmål inden for en kommunes generelle områder kan bringes til lokal folkeafstemning. Undtaget herfra er det kommunale budget og årsregnskabet samt fastsættelsen af kommuneskatter og andre finansielle bidrag, som reguleres ved lov. Lokale folkeafstemninger afholdes til efterfølgende bekræftelse eller forkastelse af kommunal lovgivning eller individuelle bestemmelser heri. Også andre kommunale beslutninger kan undergives folkeafstemning, hvis det er fastsat ved lov. Endvidere kan kommunalbestyrelsen afholde vejledende folkeafstemninger.

Loven foreskriver, at afholdelse af folkeafstemning er obligatorisk forud for dannelse af en ny kommune og ved bestemmelse af kommunens navn og sæde. Det samme gælder ved ændring af en kommunes område, sammenlægning af to eller flere nabokommuner og opsplitting af en kommune i to eller flere kommuner. Afholdelse af folkeafstemning er endvidere obligatorisk ved oprettelse af en bykommune. Endelig skal beslutning om en ikke-

lovpligtig opkrævning af ekstraskatter målrettet mod investering i den lokale infrastruktur også godkendes ved folkeafstemning.

Mindst 5 pct. af alle stemmeberettigede borgere i en kommune kan endvidere forlange folkeafstemning om en generel lov eller anden beslutning, som falder inden for kommunens eller en kommunal myndigheds kompetence (folkeinitiativ). Der findes ingen detaljerede regler om, hvilke spørgsmål, der kan rejses ved folkeinitiativ, og folkeinitiativer er således ikke begrænset på samme måde som folkeafstemninger, der som nævnt ovenfor ikke må omhandle spørgsmål om kommunens budget og årsregnskab samt kommunalbeskatning.

Udfaldet af en lokal folkeafstemning er bindende for kommunalbestyrelsen for resten af valgperioden, undtagen ved vejledende folkeafstemninger.

UDENRIGSMINISTERIET

Juridisk Tjeneste

Velfærdsministeriet,
Kommunaljuridisk kontor
lbo@im.dk
sm@sm.dk

Asiatisk Plads 2
DK-1448 København K
Telefon +45 33 92 00 00
Telefax +45 33 92 03 03
E-mail: um@um.dk
<http://www.um.dk>
Girokonto 3 00 18 06

Bilag
25

Journalnummer
120.D.63.

Kontor
JT.F

15. februar 2008

Reglerne for nationale, regionale og lokale folkeafstemninger i Schweiz, udvalgte EU-lande samt USA

I besvarelse af Velfærdsministeriets skrivelse af 3. januar 2008, j.nr. 2007-40081-41, skal Udenrigsministeriet oplyse, at man til brug for Velfærdsministerens besvarelse af en række spørgsmål fra Kommunaludvalget vedr. ovennævnte (KOU – spørgsmål 27-31) har indhentet følgende oplysninger via ambassaderne i de berørte lande:

Schweiz:

Det politiske system i Schweiz bygger på direkte demokrati, både på nationalt, kantonalt og kommunalt niveau. Den schweiziske forfatning fastslår, at det schweiziske folk er landets "suveræn" – altså landets øverste politiske myndighed – og næppe i noget andet land er borgernes direkte indflydelse og medbestemmelse så vidtgående, som det er i tilfældet i Schweiz gennem hyppige folkeafstemninger. Alle myndige schweizere over 18 år har stemmeret.

A. Nationale folkeafstemninger

Obligatorisk referendum:

Politiske beslutninger vedrørende alle forfatningsmæssige ændringer, men også schweizisk medlemskab af visse internationale organisationer, er underkastet obligatorisk referendum. Til vedtagelse af forslag på disse områder kræves et såkaldt "dobbelt flertal", hvilket vil sige dels et flertal af afgivne gyldige stemmer ved en landsdækkende folkeafstemning, dels et flertal af kantonen.

Fakultativt referendum:

Det schweiziske folk har en grundlovsbestemt ret til gennem et fakultativt referendum at anfægte - og forkaste såvel forbundslovgivning

som bindende aftaler eller traktater vedtaget eller indgået af parlamentet. Til iværksættelse af denne form for folkeafstemning kræves indsamlet 50.000 underskrifter inden for 100 dage efter bekendtgørelsen af regeringens dekret. Ved fakultative referenda er alene et flertal af de afgivne gyldige stemmer nødvendigt.

Vælgerinitiativ:

Det schweiziske folk har på nationalt niveau initiativret til forfatnings- og lovgivningsmæssige ændringer. Et vælgerinitiativ kommer i stand, når der er blevet samlet 100.000 underskrifter fra stemmeberettigede inden for en frist på 18 måneder. Begæringen kan formuleres generelt eller, som det oftere er tilfældet, som en færdig udarbejdet tekst, hvis ordlyd ikke kan ændres af parlamentet eller regeringen. Gennemførelsen af et initiativ – fra iværksættelse af underskriftindsamling og frem til en landsdækkende folkeafstemning herom – er lang og kan tage flere år.

Regeringen har mulighed for at reagere på et vælgerinitiativ med et modforslag (ofte et mindre vidtgående forslag), i håb om, at dette bliver antaget i stedet.

Siden 1987 eksisterer muligheden for at stemme dobbelt ja, dvs. man har mulighed for at stemme ja til både initiativet og modforslaget. Hvis begge forslag opnår både et absolut flertal og bliver antaget af et flertal af kantonerne, afgør en anden valgrunde, hvilken tekst der træder i kraft.

Petition:

Enhver stemmeberettiget person har ret til at initiere en petition. Ethvert statsligt område kan gøres til genstand for en petition. Myndighederne har pligt til at tage imod en petition, men i modsætning til et initiativ har de ikke pligt til at behandle den. I praksis bliver enhver petition dog behandlet og besvaret. Et initiativ som af formelle grunde er ugyldigt, bliver modtaget som en petition.

Nationale folkeafstemninger i 2006 og 2007:

I 2006 blev der afholdt 5 nationale folkeafstemninger (henholdsvis angående forfatningsbestemmelser vedrørende uddannelse (21.05.06), fordeling af overskud fra nationalbanken til folkepensionsordningen AHV og udlændinge (24.10.06) samt samarbejde med Østeuropa og familietillæg (26.11.06)). Heraf én på basis af et vælgerinitiativ og fire på initiativ af regeringen.

I 2007 blev der afholdt 2 nationale folkeafstemninger (henholdsvis angående sygesikringssystemet (11.03.07) og invalideforsikringen

(17.06.07)). Heraf én på basis af et vælgerinitiativ og én på initiativ af regeringen.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

Schweiz består af 26 kantoner, som igen er delt op i 2715 kommuner ("Gemeinden"). Hver kanton har sit eget parlament, sin egen regering og sin egen forfatning.

Alle statslige områder, som i forfatningen ikke udtrykkeligt reguleres af forbundsmyndighederne eller af forbundsretten, hører ind under kantonernes kompetence, f.eks. skolevæsenet, politivæsenet, notariatsvæsenet samt den kantonale og kommunale skatteret. Kantonerne har pligt til at give kommunerne en vis autonomi. Kommunernes autonomi dækker som minimum rent kommunale anliggender. Omfanget af den kommunale autonomi er forskellig fra kanton til kanton.

På kantonalt og kommunalt niveau er referendumsretten stærkere udbygget end på nationalt niveau. Ikke kun forfatningen og lovgivningen, men også kantonsrådets forordninger, finansbeslutninger og andre forordninger kan underkastes en folkeafstemning:

- Forfatningsreferenda er obligatoriske i alle kantoner.
- Lovgivningsreferenda er enten obligatoriske eller fakultative i alle kantoner.
- Budgetreferenda er obligatoriske eller fakultative i de fleste kantoner og kommuner, alt efter størrelsen af udgiften.
- Herudover bliver der også afholdt forordningsreferenda, f.eks. om beslutninger truffet i det kantonale eller kommunale parlament.

De forskellige typer initiativer og antallet af indsamlede underskrifter er fastsat i de enkelte kantonsforfatninger. Med enkeltinitiativretten, især i kantoner med en såkaldt "Landsgemeinde", kan det direkte demokrati udstrækkes i ekstrem grad: En enkelt stemmeberettiget borger kan sætte hele rets- og afstemningsmaskineriet i gang. I en "Landsgemeinde" forsamler de stemmeberettigede borgere sig ved årlige forsamlinger under åben himmel for at vælge deres regering (kun i Appenzell Innerrhoden) og for at stemme om lovgivnings- og budgetspørgsmål (Appenzell Innerrhoden og Glarus). Sådanne afstemninger foregår ved håndsoprækning, og enhver stemmeberettiget person kan i den forbindelse tage ordet.

I mindre kommuner mødes de stemmeberettigede mindst en gang årligt til kommunalforsamling. Her gennemføres valg og afstemninger ved håndsoprækning, men det kan også besluttes at gennemføre hemmelige valg eller afstemninger. På kommunalforsamlingen bliver bl.a. den kommunale forordning godkendt, de kommunale myndigheder og embedsmænd bliver valgt, årsbudgettet bliver godkendt, og vigtige udgiftsposter bliver besluttet. I større kommuner erstatter et kommunalt parlament af praktiske grunde kommunalforsamlingen.

Kantonale og kommunale folkeafstemninger i 2006 og 2007:

Der foreligger ikke opgørelser over det samlede antal afstemninger på kantonalt og kommunalt niveau i Schweiz, men det er betragteligt. I kanton Bern blev der i 2006 eksempelvis gennemført 9 folkeafstemninger, og i 2007 blev der gennemført 6 folkeafstemninger. I Bern kommune blev der i 2006 gennemført 9 folkeafstemninger, mens der i 2007 blev gennemført 8 folkeafstemninger.

Grækenland:

A. Nationale folkeafstemninger

Reglerne for nationale folkeafstemninger er fastlagt i art. 44 i den græske forfatning og i lov nr. 350 fra 1976. Nationale folkeafstemninger gennemføres efter samme organisatoriske og proceduremæssige retningslinjer som de nationale valg. Folkeafstemninger afgøres ved simpelt flertal (> 50%). Alle folkeafstemninger afholdes efter forslag, som er vedtaget af parlamentet. Der kan afholdes folkeafstemninger om betydningsfulde nationale anliggender og om lovforslag, der regulerer væsentlige sociale anliggender, vedtaget af parlamentet. Der kan ikke afholdes folkeafstemninger om lovforslag vedrørende økonomiske og fiskale anliggender. Der er ikke situationer eller tilfælde, hvor folkeafstemninger er obligatoriske. Folkeafstemninger udskrives ved Præsidentielt dekret på grundlag af beslutning, som er vedtaget ved absolut flertal af samtlige parlamentsmedlemmer og efter forslag fra regeringen. Folkeafstemning om et lovforslag, som er blevet vedtaget af parlamentet, kan udskrives af Præsidenten på forslag af 2/5 af alle parlamentsmedlemmer og vedtagelse af 3/5 af parlamentsmedlemmerne. Udfaldet af folkeafstemninger er bindende for regeringen.

Folkeafstemninger afholdes yderst sjældent i Grækenland. Den seneste folkeafstemning blev afholdt 8. december 1974, hvor vælgerne skulle tage stilling til, om Grækenland skulle forblive et monarki. 69,2% stemte nej til opretholdelse af monarkiet, 30,8% stemte ja.

B. Lokale folkeafstemninger

Reglerne for lokale folkeafstemninger er fastlagt i lov nr. 3463 fra 2006. Nedenfor gengives svar fra det græske indenrigsministerium på de enkelte punkter i spørgeskemaet om lokale folkeafstemninger:

1. Retten til at stemme ved lokale folkeafstemninger har de personer, der har stemmeret ved kommunalvalg. Resultatet ved en folkeafstemning anses for gyldigt, såfremt 50 % af de optagne på valglisten har stemt. Det er ikke tilladt at afholde folkeafstemning indenfor det sidste år af en kommunalvalgsperiode, med undtagelse af tilfælde med sammenlægninger af by- og landkommuner og indlemmelse af lokale distrikter og beboelseskvarterer. Desuden er det ikke tilladt at afholde folkeafstemninger under valgperioden til parlamentsvalg eller til Europaparlamentet. Det er ikke tilladt at afholde mere end én folkeafstemning om det samme emne før efter et år.
2. Der kan ikke afholdes lokale folkeafstemninger om vedtagelser truffet af kommunalbestyrelsen, eller om borgerbestemte anliggender vedrørende lovgivningen.
3. En lokal folkeafstemning kan afholdes på kommunalbestyrelsens initiativ om vigtige emner, som hører ind under det lokale selvstyres myndighed. En folkeafstemning kan endvidere afholdes på borgernes initiativ i tilfælde af sammenlægning af by- og landkommuner, eller i tilfælde af indlemmelse af lokale distrikter og beboelseskvarterer i en anden by- eller landkommune.
4. Ved indlemmelse af et lokalt distrikt i en by- eller landkommune anses folkeafstemninger for obligatoriske for de lokale myndigheder.
5. Der kan ikke afholdes folkeafstemninger om emner vedrørende: by- eller landkommunens budget, pålægning af skatter og afgifter, politiske anliggender på et nationalt niveau, samt anliggender vedrørende region og amt.
6. -

7. En lokal folkeafstemning afholdes efter kommunalbestyrelsens beslutning. For at kunne gennemføre en folkeafstemning skal der foreligge et stemmeflertal på 2/3 af samtlige bestyrelsesmedlemmer.
8. Resultatet af en folkeafstemning er bindende for kommunalbestyrelsen, som skal træffe en videre beslutning på baggrund af dennes resultat.
9. Der er ikke afholdt folkeafstemninger i perioden efter 2006 (ambassadens bemærkning: hvor kommunaloven om folkeafstemninger trådte i kraft).

Tyskland:

Meget begrænsede muligheder for folkeafstemninger på forbundsplan i Tyskland. Dog videre muligheder på delstatsplan og i kommunerne. I 2006 afvikledes 24 folkeafstemninger i delstaterne.

A. Regler for nationale folkeafstemninger

På forbundsniveau i Tyskland er den repræsentative demokratiske tradition næsten gennemført fuldt ud. Der findes således iht. den tyske forfatning kun to muligheder for at afholde folkeafstemninger. Resultatet er bindende for parlamentet og regeringen.

Det drejer sig om:

- Territoriale ændringer af delstaterne, f.eks. en sammenlægning af to eller flere delstater skal bekræftes af et flertal af befolkningerne i de berørte delstater, jf. forfatningens par. 29, stk. 3.
- Vedtagelse af en helt ny forfatning, jf. forfatningens par. 146, kræver ligeledes en folkeafstemning (almindelige forfatningsændringer kan vedtages parlamentarisk med 2/3 flertal).

Den sidste folkeafstemning blev holdt i 1996, da delstaterne Berlin og Brandenburg skulle sammenlægges. Forslaget blev nedstemt af Brandenburgs befolkning og kunne derfor ikke gennemføres.

Der er flere gange blevet fremsat lovforslag om indførelse af flere muligheder for folkeafstemninger på forbundsniveau. Ingen af forslagene har dog kunnet opnå det til en forfatningsændring påkrævede

2/3-flertal i Forbundsagen. Et krav om folkeafstemning om forfatningstraktaten i 2005 blev således også afvist.

I henhold til den tyske valglovs (Bundeswahlgesetz – BWG) par. 12 har alle tyske statsborgere over 18 år og med bopæl i Forbundsrepublikken valgret til Forbundsagen og kan dermed også stemme ved en folkeafstemning.

B. Regler for folkeafstemninger på delstatsniveau

På delstatsniveau findes mere vidtgående muligheder for at afholde folkeafstemninger. De nærmere regler varierer fra delstat til delstat, men tager i de fleste tilfælde udgangspunkt i et borgerinitiativ, nærmere betegnet den såkaldte "*Volksgesetzgebungsverfahren*". Enkelte delstatsparlamerter har dog mulighed for selv at fremlægge et forslag om afholdelse af folkeafstemning.

Den grundlæggende procedure i en "*Volksgesetzgebungsverfahren*" er som følger:

- Et borgerinitiativ i form af et lovforslag (*Volksinitiative*) indsendes til de relevante myndigheder eller parlamentet i den pågældende delstat. Der er som regel krav om, at dette lovforslag skal støttes af et vist antal borgere for at kunne behandles som et Volksinitiative. I Bayern er der f.eks. krav om mindst 25.000 underskrifter, mens tallet i Rheinland-Pfalz er 30.000. Herefter afgør relevante myndighed om grundbetingelserne er opfyldt og iværksætter i givet fald den almindelige parlamentariske procedure for behandling af et lovforslag.
- Såfremt ovennævnte lovforslag ikke vedtages af delstatsparlamentet indenfor en bestemt frist eller helt afvises, kan der iværksættes en såkaldt "*Volksbegehren*", hvor et antal stemmeberettigede borgere anmoder om, at spørgsmålet forelægges en "*Volksentscheid*", dvs. en folkeafstemning. Tærsklen er typisk ganske høj. I Bayern skal mindst 10 % af alle stemmeberettigede underskrive inden for 14 dage. I Rheinland-Pfalz er der krav om mindst 300.000 underskrifter inden for 1 eller 2 måneder afhængigt af lovforslagets karakter.
- Såfremt ovennævnte Volksbegehren opfylder betingelserne, kan der afvikles en folkeafstemning (*Volksentscheid*). Tærsklen for vedtagelse ved en folkeafstemning varierer. I Bayern kræves der f.eks. alene simpelt flertal for vedtagelse af et almindeligt lovforslag, mens en

forfatningsændring derudover kræver, at mindst 25% af de stemmeberettigede stemmer. Resultatet af en folkeafstemning er som regel bindende for parlamentet.

Genstanden for en Volksgesetzgebungsverfahren er typisk ganske vid. Dog gælder i alle delstater forbud mod lovgivning som er i strid med legalitetsprincippet og grundlæggende demokratiske normer. Derudover eksisterer generelt forbud mod borgerlovgivning omkring offentlige budgetter (med undtagelse af delstaten Sachsen). I Rheinland-Pfalz kan der også holdes folkeafstemning om opløsning af parlamentet.

I 2006 blev der i alt afholdt 24 folkeafstemninger i delstaterne. Det var mere end dobbelt så mange som i 2005.

Det bemærkes, at der i mange delstater er krav om folkeafstemninger i forbindelse med forfatningsændringer.

C. Regler for lokale folkeafstemninger

I kommunerne (tysk: "Gemeinden") kan der endvidere afholdes kommunale folkeafstemninger. Processen består af to trin:

- Borgerforslag ved underskriftsindsamling (*Bürgerbegehren*) som forelægges byrådet til afstemning. I Rheinland-Pfalz er der krav om, at mindst 15 % af de stemmeberettigede underskriver forslaget. I Hessen er der krav om underskrift fra mindst 10 % af de stemmeberettigede.
- Hvis byrådet forkaster et borgerforslag skal der som regel gennemføres en folkeafstemning i kommunen (*Bürgerentscheid*). Den nærmere regulering heraf sker i delstaterne, hvorfor der kan forekomme variationer. I Hessen kræver vedtagelsen af *Bürgerentscheid* et dobbelt flertal: dvs. simpelt flertal af de afgivne stemmer, og at mindst 25 % af alle stemmeberettigede har stemt for. I Rheinland-Pfalz kræves ligeledes et simpelt flertal, men her skal 30% af de stemmeberettigede have stemt for.

Som på det regionale plan kan genstanden for den lokale folkelovgivning variere, idet den fastsættes i de enkelte delstater. Generelt gælder der dog også her et forbud mod folkelovgivning om de offentlige budgetter eller lovgivning i strid med legalitetsprincippet.

Reguleringen af stemmeretten finder sted i de enkelte delstater, hvorfor der kan forekomme variationer. Generelt har alle EU-borgere, der har bopæl i den pågældende kommune valgt og stemmeret ved folkeafstemninger. Dog forekommer der forskelle med hensyn til varigheden af bopælspligten og valgretsaldern. I Bayern skal vælgeren være fyldt 18. år samt have haft bopæl i kommunen i de seneste tre måneder. I Nordrhein-Westfalen gælder der krav om, at vælgeren skal være fyldt 16 år og have haft bopæl i kommunen i 16 dage før valget.

Det bemærkes, at der mellem delstatsniveauet og kommunerne også findes de såkaldte regeringsdistrikter (*Regierungsbezirke*) og amter (*Kreise*), hvor der også ofte vil være mulighed for gennemførelse af folkeafstemninger.

Slovakiet:

De slovakiske regler for folkeafstemninger er nævnt i forfatningen af 23. februar 2001 og i relevant omfang udmøntet i efterfølgende lovgivning.

A. Nationale folkeafstemninger

Efter forfatningen skal indtrædelse i en union med andre stater eller udtrædelse af en union stadfæstes ved folkeafstemning. Derudover kan en folkeafstemning bruges til at afgøre andre væsentlige spørgsmål i offentlighedens interesse. Dog ikke spørgsmål om fundamentale rettigheder og friheder, skatter og afgifter eller statsbudgettet.

Parlamentet har bemyndigelse til at foreslå folkeafstemninger, men de skal i sidste instans bekendtgøres af præsidenten. Præsidenten er ligeledes forpligtet til at udskrive afstemning, såfremt 350.000 borgere med deres underskrift udtrykker dette ønske. Præsidenten har ret til at indklage spørgsmål om folkeafstemninger til forfatningsdomstolen, hvis han finder emnet i strid med forfatningen og derfor ikke ønsker at udskrive afstemning.

Det bemærkes, at resultatet af en folkeafstemning kan omgøres ved en parlamentsbeslutning – dog tidligst tre år efter afstemningen. Gentagen afstemning kan tidligst finde sted tre år efter seneste afstemning om spørgsmålet.

Folkeafstemningen kan tidligst afholdes 15 dage efter udskrivelsen og skal afholdes samme dag i hele landet, evt. over to dage.

Resultatet af en national folkeafstemning er gyldigt ved simpelt flertal, såfremt stemmeprocenten er højere end 50%. (Forfatningens artikel 93-100 udmøntet i Lov 564/92 af 19. nov. 1992).

B. Lokale / kommunale folkeafstemninger

Byråd kan udskrive en afstemning blandt kommunens borgere, når landsbyer sammenslutes, opdeles eller nedlægges, ved ændring af landsbyers eller byers navne, ved afsættelse af borgmester, eller efter anmodning i form af underskrifter fra mindst 30 % af de stemmeberettigede. Resultatet er gyldigt ved flertalsafgørelse med en stemmeprocent på mindst 50 %. (Forfatningens artikel 67 udmøntet i lov 369/1990 § 11a af 6. sept. 1990).

C. Regionale folkeafstemninger

Folkeafstemninger i amterne afholdes ved spørgsmål om afsættelse af amtsrådsformanden i tilfælde af grov misligholdelse af embedet, herunder fravær ud over 6 måneder. Afstemningen kan enten udskrives af amtsrådet eller ske på baggrund af underskrifter fra med mindst 30 % af de stemmeberettigede. (Forfatningens artikel 67 udmøntet i lov 302/2001 § 15 af 4. juli 2001).

Seneste folkeafstemninger

Der har ikke været folkeafstemninger på nationalt niveau i løbet af 2006 og 2007. Generelt er folkeafstemninger et særsyn i Slovakiet, hvor den seneste på nationalt plan fandt sted i 2004, omhandlede forlængelse af valgperioden og var ugyldig pga. lav stemmeprocent. På lokalt/regionalt niveau er folkeafstemninger ligeledes sjældne og de registreres ikke centralt.

Belgien:

A. Nationale folkeafstemninger

er ikke forudset i belgisk lovgivning. Belgien har siden den dybe politiske krise (benævnt "La Question Royale"), der opstod efter 2. Verdenskrigs afslutning (fra maj 1945 til juli 1951) i forbindelse med den belgiske konge, Léopold III's retur til landet efter eksil (med udnævnelse af den unge Kong Baudouin til følge), afholdt sig fra nationale folkeafstemninger.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

Regionale/lokale folkeafstemninger afholdes på kommunalt eller provinsielt plan i Belgien. Det drejer sig i begge tilfælde om ikke-bindende afstemninger, der af myndighederne betragtes som vejledende/rådførende i forbindelse med befolkningens ønsker.

Nedenfor gengives de belgiske myndigheders oplysninger vedr. regionale afstemninger:

Referendum i en kommune:

Kommunens rådsforsamling kan beslutte at rådføre sig med befolkningen (ved referendum) omkring visse specifikke emner. Dette sker enten på rådsforsamlingens eget initiativ eller foranlediget af anmodning fra kommunens indbyggere/beboere, i så fald med flg. minimumkrav:

- a) Anmodning om referendum fra mindst 20% af kommunens indbyggere for kommuner med mindre end 15.000 indbyggere
- b) Anmodning fra mindst 3.000 af kommunens indbyggere for kommuner med mellem 15.000 og 29.999 indbyggere;
- c) Anmodning fra mindst 10% af kommunens indbyggere for kommuner med mindst 30.000 indbyggere.

Analysen (af svarresultaterne på gennemført referendum) udføres udelukkende, såfremt et vist deltagelsesniveau er nået, med følgende minimumkrav:

- a) Deltagelsesniveau på mindst 20% af kommunens befolkning for kommuner med under 15.000 indbyggere;
- b) Deltagelsesniveau på mindst 3.000 indbyggere fra kommunen for kommuner på mellem 15.000 og 29.999 indbyggere;
- c) Deltagelsesniveau på mindst 10% af kommunens indbyggere for kommuner på over 30.000 indbyggere.

Referendum i en provins:

Provinsens rådsforsamling kan beslutte at rådføre sig med befolkningen omkring visse specifikke emner. Enten på forsamlingens eget initiativ eller foranlediget af en anmodning fra provinsens indbyggere (formuleret af minimum 10% af befolkningen).

Analysen (af svarresultaterne på gennemført referendum) udføres udelukkende, såfremt deltagelsesprocenten kommer op på et vist niveau (mindst 10% af befolkningen).

Hvad angår **antallet** af regionale folkeafstemninger (2006, senest tilgængelige tal), kan følgende anføres:

I regionen Flandern: ingen i 2006

I Valloniet: 2 i 2006 (i byen Huy og i byen Spa)

I Bruxelles Capitale er der ikke udført nogen form for referendum blandt regionens befolkning i 2006 (eller senere)

Ungarn:

A. Nationale folkeafstemninger

De ungarske regler om folkeafstemninger er nævnt i forfatningen fra 1949 (XX/1949), loven om folkeafstemninger fra 1998 (III/1998) og loven om valgprocedure fra 1997 (C/1997).

Der findes to typer af landsdækkede folkeafstemninger:

- Folkeafstemninger iværksat på initiativ af mindst 200.000 vælgere
- Folkeafstemninger iværksat efter forhandling på initiativ af præsidenten, regeringen eller 1/3 af parlamentets medlemmer. Parlamentet beslutter ved simpelt flertal afholdelsen af en folkeafstemning.

Som hovedregel kan emnet for en folkeafstemning spænde vidt men må ikke omhandle

- finansloven i sin helhed, hvorimod delelementer gerne må gøres til genstand for en afstemning. Dette vil formentlig ske, når der 9. eller 30. marts 2008 afholdes folkeafstemning om regeringens lovtiltag om brugerbetaling på sundheds- og uddannelsesområdet
- lokal skatteudskrivning
- toldafgifter
- internationale aftaler
- forfatningens bestemmelser om folkeafstemninger
- visse spørgsmål der hører under parlamentets myndighed – f.eks. opløsning af parlamentet
- regeringens lovgivningsprogram
- erklæring af krig og nødretstilstand
- anvendelse af de væbnede styrker
- opløsningen af lokale byråd
- anvendelse af amnesti

Konkret afgør en valgkomité (National Elections Committee - OVB), hvorvidt et spørgsmål kan gøres til genstand for en folkeafstemning. Dette gøres i forhold til gældende praksis og en række kriterier. En forslagsstiller har f.eks. pligt til at angive, hvorledes et forslag skal finansieres. Forfatningsdomstolen er sidste instans i sådanne spørgsmål.

Hvad angår de under b) nævnte folkeafstemninger skal det altid angives, om folkeafstemninger er bindende eller vejledende. I tilfælde af en bindende folkeafstemning vil parlamentet være bundet af folkeafstemningen i tre år fra datoen, hvor afstemningen blev gennemført. Folkeafstemninger iværksat af mindst 200.000 vælgere er bindende.

Der har været afholdt ni folkeafstemninger i Ungarn siden 1989.

Date	Subject
6th November, 1989	Method of election of president *)
	Party's organization at workplaces *)
	Communist Party's accounting for his property *)
	Dissolution of Workers' Militia *)
29th July, 1990	Method of election of president *)
16th November, 1997	NATO-membership *)
12nd April, 2003	EU-membership *)
5th December, 2004	State property of hospitals **)
	Preferential naturalization **)

*) folkeafstemning initieret af parlamentet

***) folkeafstemning initieret af 200.000 vælgere

Kravet til folkeafstemningens gyldighed er, at mindst 25 pct. af vælgerne skal stemme ja. Folkeafstemningerne i 1989 (undtagen spørgsmålet om metoden for valg af præsident), 1997 og 2003 har levet op til dette krav.

B. Lokale/kommunale og regionale folkeafstemninger

De ungarske regler om lokale/regionale folkeafstemninger er nævnt i forfatningen fra 1949 (XX/1949) og loven om lokale myndigheder fra 1990 (LXV/1990) samt loven om valgprocedure fra 1997 (C/1997).

Borgmesteren/den regionale og lokale myndighed kan bestemme at iværksætte en folkeafstemning, når a) mindst 25 pct. af bebyggelsens repræsentanter, b) kommunalbestyrelsen eller c) ledelsen af en lokal

interesseorganisation kræver det. Der skal afholdes folkeafstemning, når mindst 10 pct. af enhederne i den lokale beslutningsstruktur (f.eks. 10 pct. af regionens kommuner) kræver det.

Der er også en forpligtelse til at afholde en folkeafstemning når: landsbyer sammenlægges, oprettes, eller når sammenlagte landsbyer skal opløses. Det samme gælder oprettelsen og sammenlægningen af lokale beslutningsstrukturer. Det skal endelig afholdes folkeafstemning, når det er fastlagt ved lokal beslutning.

Folkeafstemningen skal angå spørgsmål, der falder indenfor myndighedens ansvarsområde og kan iværksættes for at bekræfte en lokal beslutning. Undtaget er det lokale budget og skatter samt spørgsmål, der falder indenfor myndighedens ansvarsområde af organisatorisk karakter f.eks. opløsning af kommunalbestyrelsen.

Der har været afholdt flere folkeafstemninger fra 1999 og frem.

Year	Number of regional/local referenda
1999	15
2000	21
2001	15
2002	9
2003	22
2004	22
2005	19
2006	19
2007	5

Kravet til folkeafstemningens gyldighed fastsættes lokalt, og kravene til valgdeltagelse ligger mellem 10 til 25 pct. Valgets gyldighed bestemmes af lokale valgformænd. Folkeafstemningens resultat er bindende for den lokale myndighed.

Rumænien:

A. Nationale folkeafstemninger

Den rumænske forfatning foreskiver/giver mulighed for afholdelse af folkeafstemninger i følgende tilfælde:

- Forslag til ændringer af forfatningen **skal** godkendes ved folkeafstemning (art. 151).
- Præsidenten **kan** efter forudgående konsultation af Parlamentet beslutte at "spørgsmål af national interesse" skal afgøres ved folkeafstemning (art. 90).
- Beslutter et flertal i Parlamentet efter forudgående konsultation af Forfatningsdomstolen at suspendere Præsidenten grundet forfatningsstridig handling, **skal** Præsidentens videre skæbne afgøres ved en folkeafstemning (art. 95).

Der har i løbet af 2007 været afholdt 1 folkeafstemning i henhold til art 90 og 1 i henhold til art. 95.

B. Lokale og regionale folkeafstemninger

Forfatningen giver ikke mulighed for afholdelse af lokale og regionale folkeafstemninger.

Irland:

A. Nationale folkeafstemninger

Der kan i Irland finde to typer folkeafstemning sted: 1) Afstemninger om ændringer eller tilføjelser til forfatningen; og 2) såkaldte ordinære lovforslag. Befolkningens rettigheder er for så vidt angår 1) sikret gennem forfatningens artikel 46; mens 2) er sikret gennem forfatningens artikel 27 og 47. For at kunne stemme i Irland skal man være irsk statsborger, 18 år og registreret i et valgregister. Valgregisteret offentliggøres hvert år den 15. februar og man kan senest søge om optagelse i registret 15 dage før en given folkeafstemning.

Ad 1) Når der er tale om forfatningsændrende lovforslag skal der være folkeafstemning. Processen startes med, at der i parlamentet fremsættes et lovforslag om at ændre forfatningen. Når lovforslaget er godkendt i både parlamentet og senatet, bliver det sendt til afstemning. Godkendes forslaget ved simpelt flertal af befolkningen underskrives loven af præsidenten og tilføjes grundloven. Der har været 28 folkeafstemninger siden forfatningen trådte i kraft i 1937, heraf er 21 blevet vedtaget. Disse folkeafstemninger tæller EU-traktater, statsborgerskab, opløsning af ægteskaber, retten til abort osv.

Ad 2) Lovforslag der ikke falder under 1) kan komme til afstemning såfremt flertallet i Senatet og ikke mindre end en tredje del af parlamentetsmedlemmerne fremsætter en skriftlig anmodning til præsidenten hvor man beder hende om at afstå fra at underskrive og i stedet bekendtgøre at lovforslaget er af national interesse og derfor skal til folkeafstemning. Præsidenten skal i samråd med Statsrådet beslutte, om hun vil følge anmodningen og udskrive valg. Såfremt den skriftlige anmodning indeholder referencer til ventende eller afgjorte højesteretsdomme, skal præsidenten afvente en sådan dom, før der træffes en beslutning. Der har endnu aldrig været holdt en sådan afstemning i Irland.

B. Lokale folkeafstemninger

Der er i Irland ikke sædvane for lokale folkeafstemninger, og der findes derfor heller ingen regler for sådanne afstemninger. - Hvis der var et spørgsmål af lokal interesse vil man i stedet starte konsultationer med de relevante parter.

Den sidste nationale folkeafstemning der fandt sted i Irland var i 2004 og omhandlede krav for opnåelse af statsborgerskab.

Nederlandene:

Der er ingen forfatningsmæssige bestemmelser om nationale folkeafstemninger – de gennemføres ved særlov i hvert enkelt tilfælde. Der er kun mulighed for vejledende afstemninger. Muligheden benyttes på nationalt niveau endog meget sjældent.

På regionalt og lokalt niveau er det op til de stedlige myndigheder at fastlægge muligheder og regler for folkeafstemninger – afstemninger på disse niveauer finder forholdsvis ofte sted, eksempelvis ved privatiseringer, opførelse af fængsler o.l.

A. Nationale folkeafstemninger

Folkeafstemninger har ingen plads i nederlandsk statsret, men der er i princippet intet til hinder herfor. NL Grundlov giver ikke mulighed for bindende folkeafstemninger men kun for vejledende. De afstemninger der har været, må dog betegnes som politisk bindende.

Da der ikke findes grundlovsmæssig hjemmel til afholdelse af folkeafstemninger er det nødvendigt ifm. hver enkelt afstemning at

tilvejebringe det lovmæssige grundlag herfor ved særlovgivning. En vejledende folkeafstemning kræver således parlamentets samtykke, men omvendt kan parlamentet også ved lov gennemføre en sådan afstemning uden om regeringen. Det er ikke muligt via særlovgivning at gøre en folkeafstemning bindende.

Der har i NL været mange forsøg på at lave Grundloven om, for at muliggøre bindende folkeafstemninger. En grundlovsændring forudsætter dog godkendelse i begge kamre i parlamentet med alm. flertal, hvorefter parlamentet opløses og valg udskrives. Det nye parlament skal derefter godkende ændringsforslaget med 2/3 flertal i begge kamre. Forslag om ændring af Grundloven vil ikke i sig selv give anledning til folkeafstemning.

Der har ligeledes været forsøg på at gennemføre lovgivning, mhp. at muliggøre borgerinitierede folkeafstemninger, men dette har heller ikke været muligt endnu.

Al lovgivning i Nederlandene skal igennem Raad van State (Statsrådet) - et uafhængigt juridisk rådgivningsorgan, som vurderer hvorvidt lovforslag er forenelige med Grundloven eller vil kræve en grundlovsændring. Spørgsmål om folkeafstemninger kan derfor blive relevant ift. Raad van States vurdering af lovforslag, som det eksemplvis var tilfældet ifm. Lissabon-traktaten. Det må dog understreges, at Statsrådet ikke udtaler sig om behovet for en folkeafstemning, men udelukkende udtaler sig om lovforslags overensstemmelse med forfatningen.

Seneste nationale folkeafstemninger

1) Fra 2002-2005 eksisterede en midlertidig lov, der gav mulighed for at afholde ikke-bindende folkeafstemninger nationalt. Ifl. denne lov var alle emner omhandlende kongehuset undtaget fra folkeafstemninger. Andre emner såsom skat var ikke undtaget og kunne således i princippet være blevet sendt til folkeafstemning. Denne midlertidige lov blev aldrig taget i brug og bortfaldt i 2005.

2) Folkeafstemningen om Forfatningstraktaten i 2005 var den første nationale folkeafstemning i NL. Afstemningen blev muliggjort ved en særlov, der fastlagde bestemmelserne for afholdelse af en vejledende folkeafstemning.

I 2005 blev den vejledende nationale folkeafstemning om EU-forfatningen initieret af medlemmer af Andet Kammeret uden om

regeringen. Et flertal i parlamentet vedtog en midlertidig lov om vejledende folkeafstemninger og nedsatte i kraft heraf en uafhængig folkeafstemningskomite.

Statsrådets vurdering af Forfatningstraktaten i 2004 var afgørende for beslutningen om at afholde en folkeafstemning. Statsrådet vurderede at Forfatningstraktaten havde en så konstitutionel karakter, at den ville svare til – men jo alligevel ikke var – en grundlovsændring. Det kunne implicit tale for en folkeafstemning. Det bemærkes, at Statsrådet samtidig fandt, at Forfatningstraktaten var så omfattende forberedt (konvent, borger-høringer), at en folkeafstemning ikke af den grund syntes påkrævet.

Ingen nationale folkeafstemninger har været afholdt siden 2005. Generelt har Nederlandene meget begrænset erfaring med nationale folkeafstemninger.

B. Regionale og lokale folkeafstemninger

På lokalt og regionalt niveau har der siden 1912 været afholdt et par hundrede folkeafstemninger. Folkeafstemninger på lokalt niveau er som på nationalt niveau ikke juridisk bindende, men af vejledende karakter. Det er op til hver enkelt kommune og region at fastlægge regler for folkeafstemninger.

I 1990'erne blev mange kommuners lovgrundlag ændret for at give mulighed for borgerinitierede folkeafstemninger. Den første borgerinitierede folkeafstemning blev afholdt i byen Leiden i 1995. Ca. 10% af kommunerne har lovgivning, som giver borgere mulighed for at initiere folkeafstemninger. Ligeledes har et par provinser også lovgivning på dette område.

Lovgivning om folkeafstemninger på lokalt niveau varierer fra kommune til kommune. Nogle kommuner har lovgivning som fastlægger under hvilke omstændigheder, der *skal* afholdes en folkeafstemning. Andre kommuner har lovgivning, som fastholder at folkeafstemninger kun afholdes, hvis et bestemt antal borgere søger om det. Endvidere kan kommuner bestemme at afholde folkeafstemninger på ad-hoc basis om enkeltsager.

Substantielt er det på lokalt niveau muligt at afholde folkeafstemninger om stort set alle spørgsmål. Emner som oftest kommer til folkeafstemning er opførelse af f.eks. fængsler,

sammenlægning af kommuner, privatisering af offentlig transport eller parkeringsregler.

Finland:

Reglerne for nationale folkeafstemninger er fastlagt i den finske forfatnings §53. Nedenfor gengives svar fra det finske indenrigsministerium på de enkelte punkter i spørgeskemaet for så vidt angår hhv. (oversættelse til dansk følger i næste uge)

A. Nationale folkeafstemninger

1. The decision to organise a consultative referendum is made by an Act, which shall contain provisions on the time of the referendum and on the choices to be presented to the voters. Provisions concerning the conduct of a referendum are laid down by an Act. (The Constitution of Finland, section 53)
2. As mentioned in the answer for question no. 1, the Act shall contain provisions on the presented to the voters. Otherwise the issues are not limited.
3. There are no issues exempted.
4. No. It is initiated by the Governments proposal to the Parliament or by a legislative motion submitted by a Representative of the Parliament (Constitution of Finland, section 39). Act on organising a referendum is adopted by a simple majority by the Parliament.
5. It is consultative.
6. They are rare in Finland. In practice only when Finland joined the EU. For example regarding the adoption of Treaty Establishing a Constitution for Europe the Parliaments Committee for Constitutional law in its statement (36/2006) took the view that no consultative referendum is needed.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

1. The Municipal Council can decide, that a consultative referendum regarding on a subject matter falling within the competence of the Municipality shall be organised. (Act on Municipalities 365/1995, section 30). In addition there is an Act regulating the procedures

to be followed in the municipal referendums (656/1990). In the Åland Island there is also a possibility to organise referendum of the Province of Åland.

2. As mentioned above the Municipal Council shall decide on a referendum. A popular initiative may be made by at least 5 % of the residents of the Municipality (Act on Municipalities 365/1995, section 31)
3. There are no limitations.
4. No.
5. No.
6. No.
7. Please see the reply in the question no B 2.
8. It is consultative.
9. According to the statistics of the Ministry of Justice, since 1991 there have been 52 referendums all together. There is not statistical information on how many of them have been public initiatives.

Portugal: aftalt, at bidrag fra Ambassaden i Lissabon følger i næste uge.

Slovenien:

Ambassaden beklager ikke umiddelbart at have ressourcer til at foretage en oversættelse af besvarelsen. Efter aftale med Nicoline Nyholm Miller (VM)/undertegnede af 14. februar vedlægges den engelske udgave af slovenske indenrigsministeriums besvarelse af spørgeskemaet for så vidt angår hhv

A. Nationale folkeafstemninger

1. In the Republic of Slovenia, the national referendum is regulated by the Constitution and the Referendum and People's Initiative Act. The local referendum is laid down in particular in the Local Self-Government Act and the Self-imposed Contributions Act.

Pursuant to the Constitution, laws may be proposed by at least five thousand voters. A proposal to initiate the procedure for amending the Constitution may be made by at least thirty thousand voters (people's initiative).

Pursuant to the Constitution, the National Assembly may call a referendum on any issue which is the subject of regulation by law and is bound by the result of such referendum. The National Assembly may call a referendum on its own initiative, however it must call such referendum if so required by at least one third of the deputies, by the National Council, or by forty thousand voters. The right to vote in a referendum is held by all citizens who are eligible to vote in elections. A proposal is passed in a referendum if the majority of those voting have cast votes in favour of the same (Art. 90 of the Constitution).

Pursuant to the Constitution, a referendum may be called if Slovenia decides to transfer by an international treaty the exercise of part of its sovereign rights to international organisations and if it enters into a defensive alliance. Before ratifying such treaty, the National Assembly may call a referendum. A proposal is passed in a referendum if the majority of those voting have cast valid votes in favour of the same. The National Assembly is bound by the results of such referendum (Art. 3a of the Constitution).

The National Assembly must submit a proposed constitutional amendment to voters for adoption in a referendum if so required by at least thirty deputies. A constitutional amendment is adopted in a referendum if the majority of those voting voted in favour of the same, provided that a majority of all voters participated in the referendum (Art. 170 of the Constitution).

Referendum and people's initiative are regulated in more detail by the Referendum and People's Initiative Act. A part of the regulation is described below.

2. A national referendum may be called on the following subjects: amendment of the Constitution (referendum for amending the Constitution), confirmation of a law, adopted by the National Assembly (legislative referendum), transfer of the exercise of a part of sovereign rights to international organisations and on entering into a defensive alliance, which is governed by an international treaty (referendum on international integrations). The National Assembly,

on its own initiative, may also call a consultative referendum on issues within its competence that are within the citizen's broader interest. Laws may be proposed by at least five thousand voters (people's initiative).

3. Neither the Constitution nor the legislation do not list or limit the scope of issues, that could be the subject of referendum or people's (popular) initiative. The content is defined, *mutatis mutandis*, only for referendums on international integrations. A consultative referendum may be called on (all) issues belonging to the scope of activities of the National Assembly, that are within the citizen's broader interest.
4. No, no issues or contents are exempt from being submitted to a national referendum/people's (popular) initiative.
5. No, regardless the issue, a national referendum is not mandatory.
6. The National Assembly may call a referendum on amending the Constitution if so required by at least thirty deputies (the National Assembly has a total of 90 deputies). A legislative referendum may be called by the National Assembly if so required by at least ten deputies, a deputy group, a proposer of the law, or by the Government (initiative to the National Assembly). The National Assembly must call a referendum if so required by at least one third of the deputies, by the National Council or by forty thousand voters (request for the calling of a referendum). The National Assembly may call a referendum on its own decision on international integrations if so required by the Government, at least ten deputies, or a deputy group.
7. The National Assembly is bound by the results of a referendum, with the exception of the consultative referendum. One year after the promulgation of the results of a referendum, the National Assembly must not adopt a law or amendment to the Constitution (two years after the promulgation of the results of a referendum) whose content is contrary to decision of the voters at a referendum. In the case of a referendum on international integrations, the National Assembly must consider the voter's decision in referendum when ratifying the international treaty.
8. In 2007, one national referendum was held, and no law was submitted to the National Assembly by people's initiative

Since the coming into force of the Referendum (and People's Initiative) Act in 1994, 11 referendums have been held (9 legislative referendums and 2 referendums on international integrations). Since 1992, 7 law proposals based on legislative initiative have been submitted in the parliamentary procedure.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

1. The Local Self-Government Act stipulates that referendum and people's (popular) initiative are direct forms of decision-making in issues of local self-government. The Referendum and People's Initiative Act stipulates that a referendum on establishing a municipality shall be regulated by a special law. The provisions of the above Act on the procedure of holding a referendum apply, *mutatis mutandis*, to referendums in self-governing local communities, unless otherwise provided by the above Act or any other laws.
2. The residents of a municipality may decide in a referendum on issues, which are subject to general municipal acts. They do not decide on the municipal budget and the annual financial statement, and general acts regulating the levy of municipal taxes and other contributions which are subject of regulation by law. A referendum in a municipality is held as a subsequent referendum, with residents confirming or rejecting already adopted municipal general acts or their individual provisions. The residents may also vote in referendum on other issues, if so provided by law. Before deciding on individual issues that fall within its competence, the municipal council can also call for a consultative referendum.

At least five percent of all eligible voters in a municipality can also request that a general law or other decision within the competency of the municipal council or other municipal authority be issued or invalidated (people's initiative).

3. The residents of a municipality may decide at a referendum on issues, which are subject to municipal general acts, or on other issues, if so provided by law. A consultative referendum may be called on individual issues that fall within the competence of the municipal council.

A general law or other decision within the competence of the municipal council or other municipal authority may be issued or

invalidated based on people's initiative. Detailed rules as to the issues subjected to people's initiative are not provided by law.

4. As provided by law, a referendum is mandatory when establishing a municipality, its name and its seat. The same applies to changing the territory, merging of two or more neighboring municipalities and the division of the municipality. A referendum is also called when establishing an urban municipality. As provided by the Self-imposed Contributions Act, self-imposed contributions for investments in the local infrastructure are also based on an affirmative vote in a referendum.
5. The power of local referendum may not extend to municipal budget, financial statements, and those general acts regulating the levy of municipal taxes and other contributions which are subject of regulation by law. The subject matter of people's initiative is not limited by law.
6. A decision on a referendum is binding upon the city council for the rest of the term, with exception of the consultative referendum.
7. A referendum may be called by the city council if so required by the mayor or a member of the municipal council. A referendum must be called if so required by at least 5% of the voters in a municipality, or if so provided by law or the municipal statute. A motion to initiate the procedure for the calling of a referendum may be given by any voter, municipal political party, or a council of the narrower section of a municipality. The municipal statute may provide, that the initiative be supported by signatures of a certain number of voters.
8. See answer 6.

Storbritannien:

UK har ikke en nedskreven forfatning, hvori folkeafstemningsinstituttet på unions- og nationalt niveau er reguleret. Anden lovgivning regulerer heller ikke, at folkeafstemninger kan eller skal holdes på bestemte tidspunkter, ligesom folkeafstemninger ikke er bindende. Political Parties, Elections and Referendums Act 2000 (PPERA) udgør den generiske lovgivning om afholdelse af folkeafstemninger i hele UK, i England, Wales, Skotland eller Nordirland eller i en eller flere af Englands ni regioner. Derudover kræves vedtagelse af særskilt lovgivning i det britiske parlament om afholdelse af en konkret folkeafstemning,

inkl. beskrivelse af spørgsmålet, der ønskes til folkeafstemning. Folkeafstemninger på unions- eller nationsniveau er sjældne i UK, hvor der siden 1973 har været afholdt 9, heraf kun en enkelt i 1975 om fortsat medlemskab af EF, der dækkede hele UK.

Der gælder forskellige regler for afholdelse af folkeafstemninger i UK's fire nationer England, Wales, Skotland og Nordirland. Helt overordnet gælder, at det er muligt at afholde lokale vejledende folkeafstemninger på to lokale niveauer i England og Wales, mens dette ikke er tilfældet i Skotland og Nordirland. Dertil kommer mulighed for at afholde bindende folkeafstemninger i England og Wales om direkte valgte borgmestre. Der føres ikke statistik med antallet af folkeafstemninger afholdt lokalt.

A. Folkeafstemninger på unions- og nationalt niveau

UK har ikke en nedskreven forfatning, hvori folkeafstemningsinstituttet på unions- og nationalt niveau er reguleret. Der eksisterer heller ikke anden lovgivning om, at folkeafstemninger kan eller skal afholdes i bestemte situationer, ligesom det heller ikke er reguleret, hvilke spørgsmål der kan sendes til folkeafstemning. Endelig er folkeafstemninger i UK er ikke bindende. Resultatet af en folkeafstemning kan således kun blive bindende i det omfang en regering gennemfører lovgivning vedr. det spørgsmål, der har været eller kommer til folkeafstemning.

I 2000 vedtog det britiske parlament generisk lovgivning om afholdelse af folkeafstemninger i form af Political Parties, Elections and Referendums Act 2000 (PPERA). PPERA vedrører folkeafstemninger, der dækker hele UK, England, Wales, Skotland, Nordirland eller en eller flere af Englands ni regioner. Inden da skulle ny lovgivning introduceres hver gang, der ønskedes afholdt folkeafstemning. Afholdelse af en konkret folkeafstemning kræver yderligere vedtagelse af relevant lovgivning i det britiske parlament inkl. beskrivelse af spørgsmålet, der ønskes til folkeafstemning, hvem der kan stemme, hvor lang kampagneperioden skal være osv. Både regeringen og enkeltmedlemmer af det britiske parlament kan fremsætte lovforslag, herunder om afholdelse af folkeafstemninger.

PPERA indeholder ikke bestemmelser om kvalificeret flertal eller lign. ved folkeafstemninger. Sådanne bestemmelser kan i princippet indføres i den særskilte lovgivning, der under alle omstændigheder skal vedtages af det britiske parlament i forbindelse med afholdelse af en konkret

folkeafstemning. Dette ændrer imidlertid ikke på, at folkeafstemninger ikke er bindende i UK.

Afholdelse af folkeafstemninger, der dækker hele UK eller England, Wales, Skotland eller Nordirland har været sjældne. Siden 1973 har der været afholdt ni folkeafstemninger, heraf en i 1975 om fortsat medlemskab af EF, der dækkede hele UK samt syv afstemninger om "devolution" dvs. decentralisering til de enkelte nationer (For en komplet oversigt se: <http://www.electoralcommission.org.uk/referendums/pastUKrefs.cfm>).

B. Folkeafstemninger på regionalt og lokalt niveau

Der gælder forskellige regler for afholdelse af lokale folkeafstemninger i UKs fire nationer England, Wales, Skotland og Nordirland. Helt overordnet gælder, at det er muligt at afholde lokale vejledende folkeafstemninger på forskellige lokale niveauer i England og Wales, mens dette ikke er tilfældet i Skotland og Nordirland. Dertil kommer mulighed for at afholde bindende folkeafstemninger i England og Wales om direkte valgte borgmestre.

I England findes (foruden de i afsnittet ovenfor nævnte ni regioner inkl. Greater London Authority), 33 London Borough Councils, 36 Metropolitan Borough Councils, 34 County Councils (med 238 underliggende District Councils der igen har ca. 9.000 Parish og Town Councils under sig) og 46 Unitary Councils (der også har underliggende parish og town councils). Wales er opdelt i 22 Unitary Authorities (med ca. 750 Community Councils under sig), mens Skotland er opdelt i 32 Unitary Authorities og Nordirland er opdelt i 26 District Councils.

I England og Wales er det muligt at afholde tre typer af folkeafstemninger på lokalt niveau foruden de i afsnittet ovenfor nævnte i en eller flere af Englands ni regioner: 1) folkeafstemning om hvorvidt et givent Borough Council, County Council, District Council (med flere end 85.000 indbyggere) eller Unitary Council i England eller Unitary Authority i Wales skal have en direkte valg borgmester, 2) lokale folkeafstemninger i Greater London Authority, Borough Councils, County Councils, District Councils eller Unitary Councils i England og i Unitary Authorities i Wales 3) lokale folkeafstemninger i Parishes/Town councils i England og i Communities i Wales.

Folkeafstemninger om direkte valgte borgmestre er bindende kan afholdes på baggrund af beslutning i den pågældende enhed, på baggrund af en gyldig petition (5 pct. af vælgerne i England og 10 pct. i Wales) eller ved beslutning af hhv. UKs premierminister for Englands

vedkommende og Wales' førsteminister for Wales' vedkommende. Fælles for folkeafstemninger afholdt i Counties i England og Unitary Authorities i Wales samt de underliggende niveauer er, at de alene er vejledende og i øvrigt kun kan afholdes om spørgsmål, der falder ind under den givne enheds jurisdiktion.

Department for Communities and Local Government fører ikke statistik over lokale folkeafstemninger i England. Welsh Assembly Government oplyser, at der ikke siden 1999, hvor hjemlen til afholdelse af folkeafstemninger i Unitary Authorities blev tilvejebragt, har været afholdt sådanne, mens folkeafstemninger på det underliggende Community-niveau forekommer fra tid til anden.

I Skotland og Nordirland er kompetencen til at beslutte afholdelse af folkeafstemninger ikke decentraliseret til de nationale parlamenter, heller ikke f.eks. det lokale Unitary Authorities/District-niveau. Der findes ikke særskilt lovgivning, der forhindrer afholdelse af folkeafstemninger på lokalt niveau, men Scottish Executive og Northern Ireland Office vurderer, at afholdelse af sådanne folkeafstemninger vil kræve lovhjælp tilvejebragt af den britiske regering i Westminster.

Luxembourg:

A. Nationale folkeafstemninger

Reglerne for national folkeafstemning går tilbage til revisionen af den luxembourgske forfatning i 1919. Forfatningens artikel 51 stk. 7 forudsætter, at "vælgerne kan blive bedt om at udtale sig ved folkeafstemning i sager, og på betingelser, som bestemmes ved lov". Således sidst ved lov af 14. april 2005 i anledning af folkeafstemningen om EU's Forfatningstraktat.

Ændring af forfatningen kan udskrives til folkeafstemning (Forfatningens art 114). En forfatningsændring skal vedtages af Parlamentet (Deputeretkammeret) med 2/3-dels flertal ved 2 afstemninger med mindst 3 måneders mellemrum. Teksten forelagt ved første afstemning kan forelægges til folkeafstemning inden 2 måneder før 2. afstemning, på anmodning af mere end 1/4 af parlamentsmedlemmerne eller 25.000 vælgere. Er betingelserne opfyldt, skal der afholdes folkeafstemning indenfor 6 måneder. Da folkeafstemningen træder i stedet for 2. afstemning i Parlamentet, er den bindende.

Anmodning om folkeafstemning i andre anliggender kan kun fremsættes af Parlamentet. (Ønske om folkeafstemning fra befolkningens side er af Statsrådet blevet betragtet som forfatningsstridigt). Deputeretkammerets mulighed for at ty til folkeafstemning er ikke begrænset til særlige områder eller sager. Der er ingen særlige forhold, der obligatorisk kræver en folkeafstemning.

Bortset fra afstemninger om forfatningsændringer er resultatet ved folkeafstemninger ikke bindende med mindre loven, der ligger til grund for folkeafstemningen, bestemmer dette.

Der har i Luxembourgs historie kun været afholdt 4 folkeafstemninger: den 28. september 1919, hvor man stemte om bevarelse af monarkiet eller om overgang til republik (80% stemte for bevarelse af monarkiet under Storhertuginde Charlotte). Samme dag afholdtes en folkeafstemning af økonomisk karakter. (73% af vælgerne gik ind for en økonomisk union med Frankrig til afløsning af den opsagte union med Tyskland, "Zollverein". Unionen med Frankrig blev dog ikke til noget, og Luxembourg blev derfor tvunget til at indgå i økonomisk union med Belgien den 15. juli 1921 (UEBL)).

En tredje folkeafstemning blev afholdt den 6. juni 1937. Et lovforslag ("Maulkorbgesetz"), der især sigtede på at forbyde det kommunistiske parti og lignende grupperinger, blev med stort flertal vedtaget i parlamentet. Men lovforslaget mødte så stor modstand i befolkningen, at statsminister Joseph Bech valgte at afholde folkeafstemning om lovens ikrafttrædelse. 50,67% af vælgerne var imod lovforslaget.

Den sidste folkeafstemning fandt sted, efter at regeringen den 27. juni 2003 besluttede at lade ratifikationen af EU's kommende Forfatningstraktat komme til folkeafstemning. Den 28. januar 2005 vedtog parlamentet en lov, der fastsætter de betingelser, der skal opfyldes i forbindelse med en national folkeafstemning ("Loi du 4 février 2005 relative au référendum au niveau national au Luxembourg"). Den 12. april 2005 vedtoges en særlov om afholdelse af national folkeafstemning ("Loi du 14 avril portant organisation d'un référendum national sur le Traité établissant une Constitution pour l'Europe"). Det er denne lov, der ligger til grund for folkeafstemningen om EU-traktaten, der fandt sted den 10. juli 2005. 56,62% af vælgerne stemte for.

B. Kommunale folkeafstemninger

Udover nationale folkeafstemninger er der mulighed for folkeafstemninger på lokalt plan. Afstemning kan afholdes efter byrådets (ved flertal i byrådet) beslutning eller på borgernes anmodning, og der er ingen indskrænkninger for så vidt angår emnerne for en folkeafstemning, ligesom der ikke er særlige spørgsmål, hvor en afstemning er obligatorisk. I kommunaloven af 13. december 1988 står i artikel 34, at byrådet kan bede befolkningen udtale sig ved folkeafstemning om emner af særlig kommunal interesse. Der er endvidere pligt til at afholde folkeafstemning, hvis en femtedel af vælgerne, i kommuner med mere end 3000 indbyggere, og en fjerdedel af vælgerne i andre kommuner, anmoder om det. I sådanne tilfælde skal byrådet organisere en afstemning inden 3 måneder fra anmodningens modtagelse. Men under alle omstændigheder er resultatet kun af vejledende karakter, hvorfor det ville være mere rigtigt at tale om "consultation populaire". Siden lovens ikrafttræden har der kun været et meget begrænset antal afstemninger, nemlig 5 (bl.a. om bygning af et stort anlæg til industriaffald og et sports- og kulturcenter). En (af de 5) afstemning blev aflyst.

Der er valgpligt i Luxembourg. Det gælder for parlaments- og kommunalvalg og ligeledes for både nationale og kommunale folkeafstemninger.

Der har i 2006 ikke været afholdt folkeafstemninger, hverken kommunale eller nationale.

Spanien:

Hjemlen for afholdelse af folkeafstemninger i Spanien er forfatningen af 1978 og lov nr. 2/1980 af 18. januar 1980 om regulering af de forskellige former for folkeafstemninger. Den spanske forfatning findes i engelsk version på følgende link:
http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/c78/cons_ingl.pdf

A. Nationale folkeafstemninger

Kompetencen til at udskrive folkeafstemning i Spanien ligger alene hos regeringen. På forslag fra ministerpræsidenten tiltræder regeringen, at der afholdes folkeafstemning. Dette gælder undtagen i tilfælde, hvor forfatningen tildeler parlamentet denne beføjelse (jf. nedenfor). Udskrivelse af folkeafstemning sker ved kgl. anordning vedtaget på ministerrådsmøde, stadfæstet af ministerpræsidenten og underskrevet af

kongen. Den kgl. anordning indeholder teksten til de spørgsmål, som vælgerne skal tage stilling til.

Folkeafstemninger om forfatningsændringer

Alle folkeafstemninger om forfatningsændringer kræver parlamentets medvirken. Der sonderes mellem følgende situationer:

- a) En total eller delvis ændring af forfatningen, der berører præambel og kapitlerne om de grundlæggende rettigheder, frihedsrettighederne og monarkiet. Folkeafstemning er obligatorisk og bindende.
- b) En delvis ændring af forfatningen, der ikke berører de oven for angivne kapitler: folkeafstemning er ikke obligatorisk, men resultatet er bindende.

Ad a) Udskrivelse af folkeafstemning om forfatningsændringer, der berører de under A nævnte kapitler, kræver vedtagelse i parlamentets to kamre med 2/3 flertal i hvert kammer, og parlamentets opløsning. Det nyvalgte parlament skal ligeledes vedtage beslutningen med samme flertal, før folkeafstemning kan udskrives.

Ad b) Forud for en folkeafstemning om forfatning skal forslagene være godkendt med 3/5 flertal i hvert af parlamentets to kamre. Hvis dette ikke opnås, kan en kommission med lige repræsentation af kongres- og senatsmedlemmer udarbejde en tekst til afstemning i kongressen og senatet. Hvis denne tekst ikke opnår ovenstående flertal, men dog har opnået absolut flertal i senatet, kan kongressen med et flertal på 2/3 vedtage forslaget. Når forslaget er vedtaget af kongressen, kan det inden for de efterfølgende 15 dage bringes til folkeafstemning, hvis 1/10 af enten kongressen eller senatets medlemmer anmoder om det.

Folkeafstemninger om beslutninger af "særlig politisk karakter"

Beslutninger af "særlig politisk karakter" kan sendes til vejledende folkeafstemning. Af denne type folkeafstemninger har der været afholdt tre: om forfatningen i 1978, om NATO-medlemskab i 1986 og om EU-traktaten i 2005.

Der kan ikke afholdes folkeafstemninger i Spanien på vælgerinitiativ.

B. Regionale folkeafstemninger

Der er 17 selvstyrende regioner i Spanien, hvoraf fire af historiske grunde har særstatus med særlig grad af selvstyre (Baskerlandet, Catalonien, Galicien og Andalusien). Hver region har sin statut, der kan indeholde varierende bestemmelser mht. proceduren for afholdelse af regional folkeafstemning.

Der kan kun udskrives regionale folkeafstemninger om emner, der er opregnet i forfatningen, og det forudsætter regerings tilladelse.

Ifølge forfatningen kan der afholdes folkeafstemning i de selvstyrende regioner om følgende:

- a) oprettelse af en selvstyrende region
- b) vedtagelse af statuten for en selvstyrende region
- c) ændring af statuten for en selvstyrende region.

Ad a): Initiativ til udskrivning af folkeafstemning udgår fra det pågældende provinsråd (en region består typisk af en eller flere provinser), hvor 3/4 af kommunerne i hver af de berørte provinser skal stemme for. Den spanske regering skal herefter give tilladelse. Desuden kan det spanske parlament ved lov udskrive en folkeafstemning om oprettelse af en region.

Ad b): Regionens initiativ udgår fra provinsråd, kommuner og det nationale parlament, og regeringen skal give sin tilladelse.

Ad c): Procedurerne er fastsat i statutterne for hver af de 17 regioner. I tilfælde af at statuten intet foreskriver, følges samme procedure som for vedtagelse af statuten. I de regioner med særstatus er folkeafstemning obligatorisk og bindende.

Afholdes folkeafstemning om vedtagelse eller ændring af statutter er den bindende.

Der har i 2006 og 2007 været afholdt to regionale folkeafstemninger om ændring af statuten for hhv. Catalonien (2006) og Andalusien (2007).

Der kan ikke afholdes folkeafstemninger i de selvstyrende regioner på vælgerinitiativ.

C. Lokale folkeafstemninger

I spansk ret er der ikke hjemmel til at afholde lokale folkeafstemninger.

Cypern:

Den cypriotiske grundlov indeholder ikke hjemmel til afholdelse af folkeafstemninger. Regler for afholdelse af nationale folkeafstemninger er reguleret af lov af 1.12.1989, hvoraf fremgår, at spørgsmål af særlig stor interesse for offentligheden kan bringes til folkeafstemning. Forslag om folkeafstemning kan stilles af regeringen og skal herefter godkendes af parlamentet. Parlamentet kan tillige selvstændigt vedtage afholdelse af folkeafstemning om emner der henhører under deres jurisdiktion.

Der har i Cyperns historie kun været afholdt en enkelt folkeafstemning, som fandt sted den 24. april 2004, hvor der afholdtes samtidige, separate folkeafstemninger i den sydlige og nordlige del af Cypern om en genforening på basis af Annan-planen. Der blev i den forbindelse vedtaget en særlig lov om afholdelse af folkeafstemningen.

Der er ikke adgang til regionale og lokale folkeafstemninger.

For den interesse det måtte have henvises i øvrigt til oplysningerne om Cypern i Venedig-Kommissionens rapport fra 2005 om folkeafstemninger, som findes på følgende link:

http://www.venice.coe.int/site/dynamics/N_Opinion_ef.asp?L=E&OID=287

Frankrig:

Nationale folkeafstemninger (senest i 2000 og 2005) udskrives i regelen på anmodning fra præsidenten. Parlamentet kan kræve folkeafstemning vedr. grundlovsændringer. EU-udvidelse udløser automatisk folkeafstemning. Folkelig petition anvendes ikke.

Regionale/lokale folkeafstemninger (under 10 i 2006) udskrives af de decentrale forsamlinger og kan vedrøre alle emner, der falder under deres myndighed. I Frankrig er alle folkeafstemninger, der resulterer i ja, bindende. Forfatningsrevision pågår pt., hvorfor reglerne for folkeafstemning kunne blive ændret i foråret 2008.

A. Nationale folkeafstemninger

1. Lovgivning: Fransk lovgivning om nationale folkeafstemninger baseres på forfatningens artikel 11 om folkeafstemninger, artikel 89 om forfatningsændringer samt artikel 88-5 om udvidelser i den Europæiske Union. Selve beslutningen om iværksættelse af folkeafstemning udmøntes gennem præsidentielt dekret.
2. Autoritet: Alene præsidenten kan træffe beslutning om afholdelse af folkeafstemning, dog med den undtagelse i artikel 89, at parlamentet kan kræve folkeafstemning om forfatningsændringer. Der er i fransk lov ikke mulighed for iværksættelse af folkeafstemning på folkeligt initiativ.
3. Emner: Præsidenten kan beslutte, at der skal afholdes folkeafstemning om lovforslag vedr. ændringer af statsmagten, økonomiske og sociale reformer og offentlig organisering, ikke-forfatningsstridige traktatratifikationer, som indebærer ændringer i organiseringen af de offentlige myndigheder, samt udvidelser i EU. Parlamentet kan vedtage, at der skal afholdes folkeafstemning om forfatningsændringer.
4. Emner, der ikke må forelægges til folkeafstemning: Se afgrænsningen i pkt. 3.
5. Obligatoriske folkeafstemninger: 1. Udvidelser i EU. 2. Forfatningsændringer, der ikke vedtages med 3/5 af stemmerne i Kongressen, som er en sæsamlng med deltagelse af både Nationalforsamlingen og Senatet (artikel 11).
6. Beslutningskompetence: Ved folkeafstemninger begæret af Nationalforsamlingen kræves både simpelt flertal i Nationalforsamlingen og i Senatet. Afholdes folkeafstemningen på præsidentens foranledning skal beslutningen forelægges af premierministeren/ regeringen i Nationalforsamlingen efterfulgt af en debat.
7. Resultatets værdi: Et positivt resultat (ja) af folkeafstemningen er juridisk bindende for præsidenten og regeringen, men ikke et negativt resultat (nej).

8. Praksis: I de senere år er der afholdt nationale folkeafstemninger i 2000 og 2005. Muligheden for folkeafstemning om forfatningsændringer (artikel 89) ikke er taget i anvendelse i løbet af den Femte Republik. Derimod er artikel 11 (samling af Kongressen) taget i anvendelse syv gange i den Femte Republiks historie, herunder to gange i forbindelse med traktatratifikation (1972 og 1992).

B. Lokale/regionale folkeafstemninger

1. Lovgivning: Code général des collectivités territoriales, artikel L.0.1112-1 og forfatningens artikel 72-4 om « le statut de territoire ».
2. Autoritet: De decentrale myndigheder - l'assemblée regionale og l'assemblée locale (inkl. i de oversøiske territorier) - har bemyndigelse til at udskrive regionale/lokale folkeafstemninger.
3. Emner: Alle emner, som falder under de decentrale myndigheders autoritet kan lægges ud til folkeafstemning.
4. Obligatoriske folkeafstemninger: Ved ændringer, der berører de oversøiske territoriers status, jf. forfatningens artikel 72-4.
5. Undtagelser fsva. emner: Se afgrænsningen i pkt. 3.
6. Resultatets juridiske værdi: De decentrale myndigheder er juridisk forpligtet til at følge et positivt resultat (ja) af folkeafstemningen, men ikke et negativt (nej).
7. Beslutningskompetence: Et simpelt flertal i den pågældende decentrale forsamling.
8. Bindende/ikke-bindende karakter: Jf. pkt. 6.
9. Praksis: Det eksakte antal kunne ikke oplyses med sikkerhed, men antallet for 2006 var under 10 folkeafstemninger.

I øvrigt henvises til www.legifrance.fr, hvor fransk lovgivning gengives på fransk og engelsk.

Kommentar

Et større revision af forfatningen er under udarbejdelsen, som opfølgning på præsident Sarkozys valgløfter i foråret 2007 om bl.a. en bedre balance mellem præsidenten, regeringen og Nationalforsamlingens beføjelser. Regeringen ventes at fremlægge sine lovforslag i april 2008 mhp. drøftelse i Kongressen. Der er ikke usandsynligt, at der deriblandt vil være forslag, der får betydning for reglerne for afholdelse af folkeafstemninger. En uafhængig kommission, som leverede forslag til forfatningsrevisionen på præsident Sarkozys foranledning i oktober 2007 havde for eksempel et forslag om folkeafstemninger på folkeligt initiativ. Her blev det foreslået, at en femtedel af parlamentsmedlemmerne med støtte fra en tiendedel af vælgerne indskrevet på valglisten, skulle kunne foreslå en folkeafstemning.

Desuden spekuleres i embedsmandskredse i, om regeringen vil fremlægge forslag til ændrede regler for beslutningsprocedurer i forbindelse med EU-udvidelser, ud fra argumentet om, at en ophævelse af kravet om folkeafstemning ville være befordrende for en udvidelse på Balkan. En revision af artikel 8-8-5 er dog langt fra sikker, idet præsident Sarkozy er modstander af Tyrkiets optagelse i EU. Endvidere ønsker flertallet af parlamentarikerne Tyrkiets optagelse lagt ud til folkeafstemning.

Tjekkiet:

A. Nationale afstemninger

I den tjekkiske forfatning er muligheden for afholdelse af folkeafstemninger nævnt, men en lov der nærmere skal fastsætte hvornår og hvordan disse kan finde sted, er endnu ikke vedtaget. Der har været flere forsøg på at vedtage en sådan lov, men hver gang har Senatet blokeret for vedtagelse.

Der er blevet afholdt én national folkeafstemning siden Tjekiets dannelse i 1993. Det var i 2003 og handlede om landets indtræden i EU. I den forbindelse måtte parlamentet vedtage en ad-hoc lov for at muliggøre folkeafstemningen.

B. Lokale afstemninger

Folkeafstemninger kan finde sted i kommunerne enten hvis et simpelt flertal i byrådet kræver det, eller hvis der indsamles nok underskrifter. Følgende andel af vælgerne skal skrive under for at muliggøre folkeafstemning:

30 % for byer med maksimalt 3000 indbyggere
 20 % for byer med 3000 til 20.000 indbyggere
 10 % for byer med 20.000 til 200.000 indbyggere
 6 % for byer med over 200.000 indbyggere

I forbindelse med folkeafstemningen skal afstemningstemaet formuleres som et spørgsmål, der kan siges 'ja' eller 'nej' til. Resultatet af afstemningen er bindende, såfremt mere end 50 % af vælgerne stemmer. Følgende spørgsmål kan ikke sættes til folkeafstemning i kommunerne: budget, gebyrer og afgifter, oprettelse eller afskedigelse af et byråd og direkte afstemning om borgmesteren (herunder også mistillidsvotum). Det er heller ikke muligt at holde en ny afstemning, såfremt emnet allerede har været til folkeafstemning indenfor de seneste 24 måneder (Lov om lokale folkeafstemninger, 22/2004).

Det har ikke umiddelbart været muligt at fremskaffe information om antallet af lokale folkeafstemninger i 2006 og 2007.

C. Regionale afstemninger

Det er ikke muligt at afholde regionale folkeafstemninger i Tjekkiet 12 regioner.

Letland:

Der afholdes alene nationale folkeafstemninger i Letland, og der findes ikke regler for lokale eller regionale folkeafstemninger.

Ifølge den lettiske forfatning, Satversme, skal der afholdes folkeafstemning i følgende tilfælde:

1. Hvis parlamentet (Saeima) vedtager ændringer til forfatningens første artikel (Letland som uafhængig, demokratisk republik), anden artikel (om suverænitet), tredje artikel (territorium), fjerde artikel (sprog og nationalflag), sjette artikel (valg til Saeima) eller artikel 77 (ændringer til ændringsbestemmelserne).
2. Hvis Præsidenten foreslår opløsning af parlamentet (Saeima) (*artikel 48*).
3. Hvis Præsidenten suspenderer bekendtgørelsen af en lov og mindst 1/3 af Saeimas medlemmer begærer bekendtgørelsen af en lov suspenderet, hvorefter præsidenten skal suspendere

bekendtgørelsen. Hvis ti procent af vælgerkorpset – inden for en periode på to måneder - herefter begærer det, skal den suspenderede lov sættes til folkeafstemning. Hvis Saeima gennemfører en ny afstemning om den suspenderede lov og mindst $\frac{3}{4}$ af medlemmerne i Saeima stemmer for, skal folkeafstemning ikke finde sted. (*artikel 72*). (Love, som Saeima ved mindst $\frac{2}{3}$ flertal, har defineret som nødlove, er undtaget fra denne procedure og kan hverken af præsidenten sendes tilbage til fornyet behandling i Saeima eller blive sendt til national folkeafstemning. (*artikel 75*).

4. Hvis en gruppe på mindst ti procent af vælgerkorpset tilsender præsidenten et fuldt udarbejdet forslag til ændring af forfatningen eller en lov, og Saeima, efter præsidenten har forelagt Saeima forslaget, ikke godkender forslaget uden ændringer. (*artikel 78*).
5. Ved landets medlemskab af EU (udskrives af Saeima - *artikel 68*).
6. Substantielle ændringer i betingelserne for Letlands medlemskab af EU, og hvis mindst $\frac{1}{2}$ af medlemmerne af Saeima anmoder derom (*artikel 68*).

Krav til valgdeltagelsen ved folkeafstemning

Ændringer til forfatningen, som er sendt til folkeafstemning, skal anses for godkendt, hvis mindst halvdelen af vælgerkorpset stemmer for (*artikel 79*).

Et lovforslag, beslutning om lettisk medlemskab af EU eller substantielle ændringer i betingelserne for medlemskab sendt til folkeafstemning skal anses for godkendt, hvis antallet af vælgere er mindst halvdelen af det antal som deltog ved sidst afholdte parlamentsvalg, og hvis majoriteten har stemt for lovforslaget, medlemskab af EU eller substantielle ændringer i betingelserne for et sådant medlemskab. (*artikel 79*)

Ifølge forfatningen kan følgende love ikke sendes til folkeafstemning:

Finansloven, love angående lån, skat, toldafgifter, jernbanetariffer, militær værnepligt, erklæring og påbegyndelse af krig, fredstraktater, erklæring af undtagelsestilstand og dennes ophævelse, mobilisering og demobilisering samt aftaler med andre nationer. (*artikel 73*).

Oplysning om afholdte folkeafstemninger i Letland (siden genetablering af uafhængigheden i 1991):

Ophævelse af lov om "Ændringer til National Sikkerhedslov" og lov om "Ændringer til Lov om Statssikkerhedsinstitutioner" den 7. juli 2007.

Letlands medlemskab af EU den 20. september 2003.

Ophævelse af lov af 5. August 1999 om "Ændringer til lov om statspension" den 13. november 1999.

Ophævelse af lov om "Ændringer til statsborgerskabslov" 3. oktober 1998.

Letlands uafhængighed, 3. marts 1991.

Italien:

Nedenfor gengives svar fra det italienske indenrigsministerium på de enkelte spørgsmål i spørgeskemaet vedrørende

A. Nationale folkeafstemninger

1. I den italienske forfatning regulerer følgende tre artikler folkeafstemninger:

Art. 75 vedrører folkeafstemninger hvad angår hel eller delvis ophævelse af en statslig lov.

Art. 132 vedrører folkeafstemninger hvad angår sammenlægning af eksisterende regioner eller dannelsen af nye regioner samt adskillelse af kommuner eller provinser fra en region og disses sammenlægning med en anden region.

Art. 138 vedrører folkeafstemninger der skal bekræfte en lov der ændrer forfatningen eller en anden konstitutionel lov, som ikke, efter anden behandling, er blevet vedtaget, med et flertal på 2/3 i hvert kammer i parlamentet.

Hvad angår almindelig lovgivning er folkeafstemninger og lovgivningsmæssige initiativer fra befolkningen reguleret i lov af 25. maj 1970, nr. 352 samt efterfølgende ændringer.

2. Ophævende nationale folkeafstemninger afholdes på baggrund af en anmodning som fremsættes af et bestemt antal vælgere eller regionalråd i henhold til proceduren fastsat i lov af 25. maj 1970, nr. 352.

Folkeafstemninger der bekræfter konstitutionelle love (love om sammenlægning eller dannelse af regioner samt love vedr. adskillelse af provinser eller kommuner) finder sted på baggrund af en anmodning, der udarbejdes af kommunalråd og, alt afhængig af sagerne, provinsielle råd, som repræsenterer et bestemt antal vælgere på baggrund af dispositionerne i førømtalte lov nr. 352 fra 1970.

Kun i to tilfælde har der fundet en folkeafstemning sted som følge af vedtagelsen af en specifik lov:

I 1989 fastslog to love vedtaget af parlamentet at der skulle finde en retningsgivende folkeafstemning sted med henblik på at give europaparlamentet et konstituerende mandat.

I 1946 fastslog en lovgivning indholdet af en folkeafstemning som vedrørte vælgernes valg af statens institutionelle form (monarki eller republik)

3. a) Al lovgivning som falder under kategorien ordinære love eller statslig lov kan underlægges ophævende nationale folkeafstemninger. Undtaget fra denne regel er love omhandlende skat, nationalbudgettet, amnesti, strafeftergivelse samt tilladelse til at ratificere internationale traktater.
- b) Love, der ændrer forfatningen eller andre konstitutionelle love vedtaget efter anden behandling af hvert enkelt kammer i parlamentet med et flertal på mindre end 2/3, kan underlægges bekræftende national folkeafstemning
- c) Fremsatte anmodninger vedr. sammenlægning eller dannelse af regioner eller adskillelsen af provinser eller kommuner fra en region samt disses sammenlægning med en anden region kan underlægges folkeafstemning.

Lovforslag på befolkningens initiativ kan fremsættes i parlamentet uden restriktioner.

4. Se 3.

5. Der findes ingen nationale folkeafstemninger, som det er obligatorisk at afholde, medmindre at den obligatoriske karakter fremgår direkte af en lovgivning.

Det er altid påkrævet, at der fremsættes en anmodning alt afhængig af typen af folkeafstemning og under de former og indenfor de betingelser som lov nr. 352 af 1970 foreskriver.

6. Der kræves minimum 500.000 vælgere eller mindst 5 regionalråd ved anmodning om en ophævende national folkeafstemning.

Der kræves mindst 1/5 af medlemmerne af hvert kammer (dvs. 1/5 af medlemmerne af deputeretkammeret eller 1/5 af medlemmerne af senatet) eller ikke færre end 500.000 vælgere eller minimum 5 regionalråd ved anmodning om en national bekræftende folkeafstemning vedr. lovændringer til forfatningen eller andre forfatningsmæssige love.

Der kan anmodes om folkeafstemninger vedr. sammenlægning af regioner efter beslutning af et antal kommunalråd som repræsenterer mindst 1/3 af den samlede befolkning i de regioner, hvor der foreslås en sammenlægning.

Der kan anmodes om folkeafstemninger om dannelsen af en ny region efter beslutning af de provinsielle eller kommunale råd, som foreslås indført under den region, som skal dannes, samt af så mange provinsielle eller kommunale rå, så de repræsenterer mindst 1/3 af den resterende befolkning i den region, hvorfra der foreslås en separation.

Der kan anmodes om folkeafstemninger vedr. afskæring af provinser eller kommuner fra en region og deres sammenlægning med en anden region efter beslutning af de provinsielle eller kommunale råd, der hvor afskæringen og sammenlægningen foreslås.

Et lovforslag på initiativ af befolkningen skal underskrives af mindst 50.000 vælgere.

7. En national ophævende folkeafstemning er gyldig, hvis mindst 50% plus 1 af en vælgerne (det såkaldte quorum) har deltaget i afstemningen. I modsat tilfælde har resultatet ingen gyldighed. Når det en gang er konstateret, at quorum er opnået, dvs. hvor stemmerne for en ophævelse overstiger stemmerne for det modsatte, giver

folkeafstemningens resultat mulighed for efterfølgende lovindgreb, hvormed det tydeligt bliver bekendtgjort, at ophævelsen af den lov, der var underlagt folkeafstemning, har fundet sted.

Hvis der derimod er flere stemmer mod ophævelsen, vil der ikke finde nogen ophævelse sted, og det vil ikke være muligt at fremsætte en anmodning om folkeafstemning for ophævelse af den samme lov, før der er gået fem år.

Resultatet af en national folkeafstemning, der bekræfter en konstitutionel lov, er gyldig, uanset antallet af vælgere, der stemmer. Såfremt antallet, der stemmer for en bekræftelse, er højere end antallet af stemmer imod, bliver den konstitutionelle lov bekendtgjort.

I modsat fald, hvis antallet af stemmer imod bekræftelsen er lige med eller højere end antallet af stemmer for bekræftelsen, finder der ingen bekendtgørelse sted, og det konstitutionelle lovforslag anses som ikke vedtaget.

I tilfælde af folkeafstemninger om sammenlægning af regioner eller om dannelsen af nye regioner eller om territorial afskæring af provinser eller kommuner fra en region og deres sammenlægning med en anden region, anses forslaget for vedtaget, hvis antallet af vælgere, der stemmer for er lig med eller højere end flertallet af vælgere, der er indskrevet på valglisterne i kommunerne i området hvor folkeafstemningen har fundet sted.

I modsat fald anses forslaget for afvist.

8. I 2006 fandt en national folkeafstemning sted, der skulle bekræfte en lovændring af forfatning, og som endte med en manglende bekræftelse af samme lov.

Samme år fandt 8 folkeafstemninger sted vedr. territorial afskæring af en eller flere kommuner fra en region. Resultatet vedr. forslaget om afskæring af 4 kommuner var positivt, mens resultatet var negativt for de andre 4 kommuner.

I 2007 afholdtes yderligere 5 folkeafstemninger om territorial afskæring af nogle kommuner fra en region. Resultatet var for en afskæring i alle 5 tilfælde.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

1. Regionerne med særligt selvstyre, regionerne med ordinært selvstyre og de uafhængige provinser i Trento og Bolzano har udstedt egne lovgivninger med henblik på at regulere ophævende folkeafstemninger henholdsvis hvad angår regional lovgivning og provinsiel lovgivning, bekræftende folkeafstemninger hvad angår nogen lovgivning i regionalt regi samt lokale folkeafstemninger af kommunal interesse.

Det er forholdsvist indviklet at gengive lovgivningen vedr. folkeafstemninger i samtlige 20 regioner, de 2 uafhængige provinser samt kommuner der har vedtaget lovgivningen.

2. Idet der er tale om emner som henhører under regionerne, de selvstændige provinser og kommunerne er det ikke muligt at gengive

Bulgarien:

Reglerne i Bulgarien om nationale, regionale og lokale folkeafstemninger er fastlagt Lov om folkeafstemninger af 1996 som senest ændret i 2007, der vedlægges. Besvarelsen af de enkelte spørgsmål i spørgeskemaet nedenfor (på engelsk) er hovedsageligt baseret på lovteksten.

Ud over nationale og lokale folkeafstemninger indeholder loven om folkeafstemninger tillige bestemmelser om folkelig deltagelse i beslutningsprocessen gennem afholdelse af lokale folkeråd og underskriftsindsamlinger, jf. nedenfor.

A. Nationale folkeafstemninger

Den bulgarske lovgivning indeholder ingen bindende krav om nationale folkeafstemninger. Ifølge forfatningens art. 153-163 kan parlamentet således vedtage forfatningsændringer, undtagen ændringer af en visse fundamentale bestemmelser (vedr. landets territorium, frihedsrettighederne mv.), som kun kan besluttes af et "Grand National Assembly" specielt valgt med henblik på stillingtagen hertil. Forfatningsteksten vedlægges til orientering.

Beslutninger om folkeafstemninger vedtages i henhold til forfatningens art. 84 stk. 5 af parlamentet på forslag af enten (1) mindst en fjerdedel af det samlede antal parlamentsmedlemmer, (2) regeringen eller (3) præsidenten. Lovgivningen giver således ikke adgang til afholdelse af nationale folkeafstemninger på grundlag af underskriftsindsamlinger el. lign.

Gennem de nationale folkeafstemninger skal befolkningen direkte beslutte grundlæggende spørgsmål, som falder under parlamentets beføjelser. Spørgsmål vedr. bl.a. forfatningen, finansloven, beskatningen og domstolene kan dog ikke underkastes folkeafstemning. Folkeafstemningernes udfald er bindende.

Der har ikke været afholdt nationale folkeafstemninger i Bulgarien i de sidste 20 år.

1. The order of direct participation of the citizens in deciding state and local issues is settled by the Law for the Referendum. The direct participation of the citizens in the government of the state and the municipalities shall be carried out through national referendum, local referendum, general assembly of the population and subscription. Right of participation in the forms of direct democracy under para 1 shall have all Bulgarian citizens entitled to suffrage. The issues, to be decided by referendum, shall not be subject to a following approval, unless a law provides otherwise.
2. Proposal to the National Assembly for holding national referendum can be made by:
  - not less than one fourth of the total number of the representatives;
  - the Council of Ministers;
  - the President of the Republic.
3. Through a national referendum the citizens of the Republic of Bulgaria shall directly decide basic issues, of competence of the National Assembly.
4. A national referendum cannot decide:
  - issues of amendment and rider of the Constitution;
  - issues of the competence of the Grand National Assembly;
  - issues of the state budget and taxation;
  - issues of the competence of the judiciary authority;
  - issues of the competence of the Constitutional Court;
  - other issues, for whose settlement a special order is provided by a law.

5. There are no mandatory referendums under the Bulgarian legislation
6. Proposal to the National Assembly for holding national referendum can be made by:
  1. not less than one fourth of the total number of the representatives;
  2. the Council of Ministers;
  3. the President of the Republic.
7. The outcome is binding
8. No national referendums for the last 20 years

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

Lovgivningen indeholder ingen bindende krav om lokale folkeafstemninger.

Folkeafstemninger skal vedrøre spørgsmål af lokal vigtighed, som falder indenfor de lokale myndigheders kompetence. Loven om folkeafstemninger åbner endvidere mulighed for, at man kan bringe kommunalbestyrelsens beslutninger på en række specifikke områder til lokal folkeafstemning. Det gælder bl.a. beslutninger om optagelse af lån, salg eller udleje af ejendom af særlig værdi eller lokal betydning, samt opførelsen af bygninger, infrastruktur eller andre anlæg, som ikke kan finansieres af de normale kommunale indtægter.

Forslag om afholdelse af lokale og regionale folkeafstemninger kan fremsættes af (1) mindst en fjerdedel af vælgerne, (2) mindst en fjerdedel af kommunalbestyrelsen/byrådet/regionsrådet, (3) borgmesteren eller (4) amtsborgmesteren. Beslutning om forslaget kan efterkommes skal træffes af kommunalbestyrelsen, som dog ikke kan afslå, hvis forslaget støttes af mere end halvdelen af vælgerne. Folkeafstemningernes udfald er bindende.

Spørgsmål vedr. bl.a. det lokale budget og beskatning kan ikke underkastes afstemning.

Der har været afholdt adskillige lokale folkeafstemninger, som drejede sig om, hvorvidt et givet befolkningsområde skulle overflyttes fra en kommune til en anden.

I sortehavsbyen Burgas påtænkes aktuelt at afholde lokal folkeafstemning, om man skal tillade bygningen af olierørledningen Burgas-Alexandropoulos gennem kommunen.

1. Local referendum shall be held only for issues of local importance, of competence to the bodies of the local independent government, which are explicitly stipulated by a law.
Local referendum shall be held in a separate municipality, region, town council or populated area.
2. Not less than one-fourth of the voters have the right of initiative for holding a regional/local referendum. When the request for holding a local referendum is extended by more than half of the voters, the municipal council cannot refuse it.
3. A local referendum cannot decide:
  - issues of the municipal budget and taxation under the Law for the local taxes and duties;
  - local issues for whose settlement a special order is stipulated by law.
4. There are no mandatory referendums under the Bulgarian legislation.
5. A local referendum cannot decide:
  - issues of the municipal budget and taxation under the Law for the local taxes and duties;
  - local issues for whose settlement a special order is stipulated by law.
6. There are no mandatory referendums under the Bulgarian legislation.
7. (1) Right of initiative for holding local referendum in the municipality shall have:
  1. not less than one-fourth of the voters;
  2. not less than one-fourth of the municipal counsellors;
  3. the mayor of the municipality;
  4. the regional governor.(2) Right of initiative for holding local referendum in the region shall have:

1. not less than one-fourth of the voters;
  2. not less than one-fourth of the regional counsellors;
  3. the mayor of the region;
  4. the mayor of the municipality.
- (3) Right of initiative for holding local referendum in town council or populated area shall have:
1. not less than one-fourth of the voters in the town council or populated area;
  2. not less than one-fourth of the municipal counsellors;
  3. the mayor of the town council;
  4. the mayor of the municipality.
8. The outcome is binding. The local referendum shall be considered regular if more than half of the total number of voters has participated. The proposal, subject of the referendum, shall be considered accepted, if more than half of the valid votes have been cast for it by "yes". The fulfilment of the decision, adopted by local referendum, shall be organised by the mayor of the municipality, region or town council.
9. Several (not specified how many exactly) and the topic was about whether the certain populated area should move from the current municipality to another one.

C. Lokale folkeråd

Indkaldelse af lokale folkeråd kan benyttes til borgernes direkte deltagelse i løsningen af lokale spørgsmål (vedr. bl.a. byudvikling, hygiejniske forhold, brug af fælles kommunale jord- og græsningsområder og vandressourcer, tilrettelæggelse af mark- og vingårdshøsten, beskyttelsen af mark- og plantageafgrøder og skove, regulering af husdyrbruget samt foranstaltninger til fremme af offentlig fred og orden.)

Indkaldelse af lokale folkeråd foretages af borgmesteren enten (1) af egen kraft, (2) ved kommunalbestyrelsens beslutning eller (3) på anmodning fra en fjerdedel af vælgerne. Hvis borgmesteren ikke finder, at folkerådets beslutning tjener til kommunens bedste kan han indbringe beslutningen for kommunalbestyrelsen, som træffer beslutning i sagen.

Underskriftindsamling

Borgerne kan gennem lokal underskriftindsamling og dannelsen af en initiativkomite fremsende forslag til kommunalbestyrelsen vedr. vigtige lokale spørgsmål. Borgmesteren kontrollerer lovligheden af forslaget og har pligt til at videresende det til kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen overvejer derefter forslaget med henblik på stillingtagen.

Sverige:

I Sverige opererer man både med nationale og lokale folkeafstemninger.

A. Nationale folkeafstemninger

Der findes to former for nationale folkeafstemninger: vejledende folkeafstemninger og folkeafstemninger om grundlovsspørgsmål.

Vejledende folkeafstemninger

Det er Riksdagen, som alene beslutter, om, hvor og hvornår en vejledende folkeafstemning skal finde sted. Der er ingen begrænsninger for, hvad der kan stemmes om ved en vejledende folkeafstemning, og der er ingen krav om, at vejledende folkeafstemning skal afholdes i særlige tilfælde. Der findes en særlig lov, som regulerer hvordan vejledende folkeafstemninger skal gennemføres (SFS 1979:369 - vedhæftet). Loven regulerer blandt andet stemmeretten og inddelingen i valgdistrikter. I forbindelse med at Riksdagen træffer beslutning om afholdelse af en rådgivende folkeafstemning udfærdiges en særlig lov, hvor regler for den aktuelle folkeafstemning angives (fx dato for afstemningen og præcisering af, hvilke svaralternativer, der skal findes på stemmesedlerne).

Sverige har hidtil gennemført seks nationale rådgivende folkeafstemninger: 1922 (alkoholforbud), 1955 (højretrafik), 1957 (pensionsspørgsmål), 1980 (atomkraft), 1994 (EU-medlemskab), 2003 (Euro).

Folkeafstemninger i grundlovsspørgsmål:

For at ændre en af Sveriges fire grundlove kræves det, at to efter hinanden følgende Riksdage godkender ændringen. Grundlovsændringen træder i kraft, hvis den nye valgte Riksdag også godkender ændringen.

Hvis mindst 35 af Riksdagens 349 medlemmer i forbindelse med den første Riksdags behandling af spørgsmålet begærer, at der afholdes folkeafstemning om ændringsforslaget, skal den samlede Riksdag tage stilling til spørgsmålet om folkeafstemning. Folkeafstemning afholdes, såfremt en tredjedel af Riksdagens medlemmer (117 medlemmer) stemmer for dette. Afstemningen skal holdes i forbindelse med det følgende valg til Riksdagen. Reglerne om stemmeret mv. er de samme som for valg til Riksdagen.

Det er kun et "nej" ved folkeafstemningen, som er bindende for Riksdagen. Et nej er bindende, såfremt nej-stemmerne udgør en majoritet af de afgivne stemmer, og samtidig i antal udgør mere end halvdelen af de gyldige stemmer til det samtidige riksdagsvalg. Hvis disse krav er opfyldt, kan den nye Riksdag ikke tage grundlovændringen op til andenbehandling. Et "ja" i folkeafstemningen er ikke bindende for den nye Riksdag.

Muligheden for folkeafstemninger om grundlovsspørgsmål blev indført i 1980, men har endnu ikke været udnyttet.

B. Lokale folkeafstemninger (kommuner og landsting)

Muligheden for at afholde lokale folkeafstemninger blev indført i Sverige i 1977. I kommunaloven (SFS 1991:900) kap. 3, § 9 (vedhæftet) gives retten til at udskrive folkeafstemninger til medlemmerne af kommunalbestyrelserne og landstingene (landstinget er den valgte besluttede forsamling i et län). Beslutningen om afholdelse af folkeafstemning træffes ved simpelt flertal. Emnet for afstemningen skal ligge inden for kommunalbestyrelsens eller landstingets kompetence. Der er ikke i øvrigt begrænsninger for, hvad der kan afholdes folkeafstemning om, og der findes ingen regler, der foreskriver folkeafstemning om særlige emner.

I 1994 besluttede Riksdagen at komplementere reglerne om lokale folkeafstemninger med bestemmelser om borgerinitiativ. Reglerne herom fremgår af Kommunallovens kap. 5, § 23 (vedhæftet), hvorefter mindst fem procent af de stemmeberettigede indbyggere ved en underskriftsindsamling kan bede kommunalbestyrelsen eller landstinget om at tage stilling til, hvorvidt en folkeafstemning skal afholdes om et givent emne. De lokale politikere er herefter forpligtede til at diskutere og tage stilling til spørgsmålet om folkeafstemning (men ikke til at følge borgernes opfordring).

Lokale folkeafstemninger er altid rådgivende. Der findes en særlig lov, som regulerer hvordan lokale folkeafstemninger skal gennemføres (SFS 1994:692 - vedhæftes).

Der vedhæftes tabel med oversigt over samtlige lokale folkeafstemninger i Sverige siden 1980 (kilde: den svenske Valmyndigheten - www.val.se). Der blev afholdt 23 lokale afstemninger i 2006 (22 af disse i forbindelse med Riksdagsvalget i 2006). Der blev ikke afholdt lokale folkeafstemninger i 2007.

Svensk undersøgelse af nationale folkeafstemninger i 32 europæiske lande. Den svenske "Grundlagsutredning" har for ganske nylig (november 2007) udgivet en rapport om retlig regulering og forekomst af nationale folkeafstemninger i 32 europæiske lande. Rapporten findes på følgende link: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/42/06/2fc5d086.pdf>

Estland:

A. Nationale folkeafstemninger

Reglerne for nationale folkeafstemninger er fastlagt i art. 56, 65, 104, 105, 106 162, 163, 164 og 168 i den estiske forfatning og i lov om folkeafstemninger fra 2002. Heraf fremgår, at folkeafstemninger udskrives af det estiske parlament (Riigikogu).

Alle estiske borgere, som er fyldt 18 år, har ret til at deltage i folkeafstemninger. Estiske borgere, som afsoner en fængselsdom, har ikke ret til at stemme ved folkeafstemninger. Folkeafstemninger skal afholdes en søndag. Folkeafstemninger afgøres ved simpelt flertal (>50%).

Riigikogu har ret til at lade ethvert lovforslag eller andre nationale anliggender underkaste folkeafstemning. En lov, som vedtages via folkeafstemning, skal omgående proklameres af republikkens præsident. Folkeafstemningens udfald er bindende for alle statsinstitutioner. I det tilfælde, at et lovforslag forkastes ved folkeafstemning, skal der udskrives ekstraordinært valg til Riigikogu. Der kan ikke afholdes folkeafstemninger om lovforslag vedr. økonomiske og fiskale anliggender, deklARATION af undtagelsestilstand eller om forsvar af nationen.

Udskrivelsen af folkeafstemning skal vedtages af et flertal i Riigikogu svarende til 3/5. Folkeafstemningen kan tidligst finde sted tre måneder efter vedtagelsen i Riigikogu. Udfaldet af folkeafstemninger er bindende for regeringen og alle statslige institutioner. Et forslag, som forkastes ved folkeafstemning, kan først bringes til ny folkeafstemning et år efter forkastelsen.

Den seneste folkeafstemning blev afholdt 14. september 2003, hvor vælgerne skulle tage stilling til, om Estland skulle optages i EU. 66,8% stemte ja til optagelsen, 33,2% stemte nej.

B. Regionale/lokale folkeafstemninger

Estland har intet regelsæt for afholdelsen af regionale/lokale folkeafstemninger.

Litauen:

Art 9 i Litauens forfatning giver generel hjemmel til at afholde nationale folkeafstemninger. Procedurereglerne er nærmere behandlet i Loven om Folkeafstemninger. I sager af den største vigtighed, som omhandler selve statens eksistens er afholdelse af folkeafstemning et obligatorisk krav. Dette gælder eksempelvis Litauens deltagelse i internationale organisationer, hvor deltagelsen er ensbetydende med overførsel af kompetence til den internationale organisation. Udover de obligatoriske tilfælde som er nedfældet i loven, kan en gruppe på mindst 300.000 stemmeberettigede borgere tage initiativ til at bringe et forslag til folkeafstemning. Det er dog et krav, at underskrifterne er samlet indenfor en tidsfrist på 3 måneder. På samme måde kan 1/4 af parlamentets medlemmer kræve afholdelse af folkeafstemning.

Seneste folkeafstemning i Litauen fandt sted 10.-11. maj 2003, hvor 91% af de afgivne stemmer støttede Litauens indtræden i EU. Siden uafhængigheden i 1991 er der i alt afholdt 9 folkeafstemninger.

Spørgsmålet om lokale og regionale folkeafstemninger er ikke behandlet i loven.

Polen:

Beslutning om national folkeafstemning kan vedtages i parlamentet (Sejmen) ved simpelt flertal med tilstedeværelse af mindst halvdelen af parlamentsmedlemmerne eller af præsidenten med opbakning fra et

simpelt flertal i Senatet. Sejmen kan endvidere beslutte at holde folkeafstemning på baggrund af et borgerforslag med opbakning fra mindst 500.000 vælgere, dog ikke om offentlige udgifter, forsvar eller amnesti. Både de lokale myndigheder og borgere kan tage initiativ til en lokal folkeafstemning, som bredt kan omhandle lokale spørgsmål under de lokale myndigheders opgaver og kompetence. Herudover mulighed for afskedigelse af udøvende lokale myndigheder samt på mindste lokalniveau spørgsmål om lokalbeskatning.

Rammerne for nationale og lokale folkeafstemninger beskrives kort i den polske forfatning fra 1997 og er yderligere specificeret ved henholdsvis lov om nationale folkeafstemninger af 14. marts 2003 og lov om lokale folkeafstemninger af september 2000 (senest ændret i 2007).

A. Nationale folkeafstemninger

Som udgangspunkt er retten til at udskrive folkeafstemninger i spørgsmål af særlig vigtighed for staten forankret hos det polske parlament (Sejmen) eller hos præsidenten. Beslutning om en folkeafstemning kan vedtages i parlamentet (Sejmen) ved simpelt flertal med tilstedeværelse af mindst halvdelen af parlamentsmedlemmerne eller af præsidenten med opbakning fra et simpelt flertal i Senatet med tilstedeværelse af mindst halvdelen af senatorerne.

Sejmen kan endvidere beslutte at holde folkeafstemning på baggrund af et borgerforslag med opbakning fra mindst 500.000 vælgere. Sådanne afstemninger kan ikke omhandle spørgsmål relateret til offentlige udgifter og indtægter, herunder ikke mindst skatteforhold; statens forsvar; eller amnesti.

Resultatet af nationale afstemninger er bindende, såfremt der nås en valgdeltagelse på mere end 50%. Der opereres ikke med egentlige vejledende afstemninger i loven om nationale folkeafstemninger.

Herudover er der særlige regler for folkeafstemninger ifm. ratifikation af internationale aftaler og forfatningsændringer.

Ifm. med undertegnelse af en international aftale, som uddelegerer kompetence til en international organisation eller institution, beslutter Sejmen den nationale ratifikationsprocedure med simpelt flertal. Ratifikation kan enten ske ved parlamentsgodkendelse (kræver 2/3 flertal i både Sejm og Senat) eller ved folkeafstemning. Hvis resultatet af en

folkeafstemning ikke er gyldig pga. manglende valgdeltagelse, kan Sejmen på ny tage beslutning om den nationale ratifikationsprocedure.

Såfremt der i Sejmen og Senatet vedtages ændringer til forfatningens kapitel 1 (Republikken), kapitel 2 (individets og borgernes friheder, rettigheder og pligter) eller kapitel 12 (ændringer til forfatningen) kan 1/5 af Sejmen, Senatet eller præsidenten kræve de vedtagne ændringer sendt til folkeafstemning. Ændringerne vedtages, såfremt et flertal af de afgivne stemmer udtrykker støtte herfor.

B. Lokale folkeafstemninger

Både de lokale myndigheder og borgere kan tage initiativ til en lokal folkeafstemning. De lokale myndigheder kan vedtage en lokal folkeafstemning ved simpelt flertal i de lokale råd. Et borgerinitiativ kræver underskrift fra mindst 10% af de stemmeberettigede borgere på mindste lokal niveauer ("kommune & distrikt") og underskrift fra 5% af borgerne på største lokalniveau ("amt").

Lokale afstemninger kan bredt omhandle lokale spørgsmål under de lokale myndigheders opgaver og kompetence. Endvidere kan fremsættes forslag om afskedigelse af de udøvende lokale myndigheder. På mindste lokalniveau (kommune) kan spørgsmål om lokalbeskatning ifm. offentlige lokale aktiviteter endvidere blive sendt til afstemning.

Generelt er lokale afstemninger gyldige, såfremt der nås en valgdeltagelse på 30%. I afstemninger om afskedigelse af de udøvende lokale myndigheder kræver det deltagelse af mindst 3/5 af den oprindelige valgprocent for relevant lokalvalg. Afgørelse i de enkelte afstemninger finder sted ved simpelt flertal af de afgivne stemmer med undtagelse af spørgsmål vedr. lokalbeskatning, som kræver 2/3 flertal af afgivne stemmer.

Seneste national folkeafstemning fandt sted i 2003 vedr. Polens tiltrædelse til EU. Fsva. lokale folkeafstemninger om afskedigelse af de lokale myndigheder blev der gennemført to afstemninger i 2006 og tre i 2007. Øvrige lokale afstemninger registreres ifølge det oplyste ikke fra centralt hold.

Østrig:

Direkte demokrati kendes i Østrig på såvel forbundsniveau, i de enkelte forbundslande og på kommunalt niveau. Mulighederne på de enkelte niveauer er knyttet til de enkelte niveauers kompetence.

Lovgivningskompetence findes både på forbundsniveau og i forbundslandene. Kompetencerne er detaljeret reguleret i forbundsforfatningen.

1. I den østrigske **forbundsforfatning** er indeholdt regler om bindende folkeafstemninger (indført i 1958), vejledende folkeafstemninger (indført i 1989) og folkepetitioner (indført i 1963). Forbundsforfatningens regler uddybes af love om hver enkelt form.

Bindende folkeafstemninger besluttet af Nationalrådet (parlamentets direkte valgte kammer). De kan som genstand have ethvert af parlamentet vedtaget, men endnu ikke stadfæstet lovforslag og spørgsmål om afsættelse af forbundspræsidenten. Bindende folkeafstemning er obligatorisk for så vidt angår afsættelse af forbundspræsidenten og vedtagelse af en ny forfatning, men er ikke obligatorisk for forfatningsændringer. Folkeafstemning om afsættelse af forbundspræsidenten skal først besluttet af Nationalrådet med kvalificeret flertal og derefter af Forbundsforsamlingen (fællesorgan, bestående af begge parlamentets kamre). Bindende folkeafstemning om forfatningsændringer kan kræves af en tredjedel af enten Nationalrådets eller Forbundsrådets medlemmer. (Forbundsrådet er det indirekte valgte kammer, der repræsenterer de 9 forbundslande). Der har været afholdt to bindende folkeafstemninger om henholdsvis atomkraft (nej) i 1978 og EU (ja) i 1994.

Vejledende folkeafstemninger besluttet af Nationalrådet eller af regeringen efter samråd med Nationalrådets hovedudvalg. De kan afholdes om spørgsmål af grundlæggende og national betydning inden for parlamentets lovgivningskompetence. Afstemningsspørgsmålet skal kunne besvares med ja eller nej eller bestå af to alternativer. Muligheden for afholdelse af vejledende folkeafstemninger er aldrig blevet anvendt.

En **folkepetition** afholdes, når begæring derom indgives til indenrigsministeriet med støtte fra et antal vælgere, svarende til 1 promille af Østrigs samlede indbyggertal efter seneste folketælling (pt. 8.032 personer). En folkepetition skal angå et tema, som kan reguleres ved forbundslov. Petitionen kan formuleres i form som et lovforslag. Der kan ikke ved en folkepetition træffes beslutning om afholdelse af en folkeafstemning, men petitionen kan foreslå en afstemning afholdt. En folkepetition behandles kun af parlamentet, såfremt den i tilslutningsperioden på en uge - hvor petitionen ligger fremme til underskrift mod behørig legitimation på rådhus, skoler og lignende typiske valgsteder - opnår 100.000 underskrifter eller underskrifter fra en

sjattedel af vælgerne i tre forbundslande. Uanset antallet af underskrifter har folkepetitionen ingen bindende virkning for parlamentet. Der er siden 1963 blevet gennemført 32 folkepetitioner, heraf én i 2006. 31 af de 32 folkepetitioner har opnået mere end 100.000 underskrifter.

2. I **de ni forbundslande** er der i de enkelte forbundslandes forfatninger indeholdt regler - forskellige fra forbundsland til forbundsland - om folkeafstemninger og petitioner.

Et enkelt af forbundslandene har haft regler om **bindende folkeafstemninger**. I den valgte udformning er bestemmelsen imidlertid af forfatningsdomstolen blevet kendt forfatningsstridig.

Alle forbundslandene har mulighed for at afholde **vejledende folkeafstemninger**. Initiativretten er forskellig i de forskellige forbundslande og kan ligge hos landdagen, landsstyret eller i nogle tilfælde ved en folkepetition (med tilslutning fra 2 til 11 % af vælgerne). I enkelte forbundslande er en vejledende folkeafstemning i visse tilfælde obligatorisk (fx vedr. afskaffelse af instrumenter for direkte demokrati eller vedtagelse af en ny forfatning for vedkommende forbundsland). I et vist omfang er finansanliggender undtaget fra muligheden for folkeafstemninger. Muligheden for afholdelse af vejledende folkeafstemninger i forbundslandene udnyttes sjældent. Der findes ikke nogen samlet oversigt over anvendelsen, men fx i forbundslandet Wien er der ikke holdt folkeafstemning siden 1991.

8 af de 9 forbundslande har regler om **folkepetitioner**.

3. I **Østrigs 2.357 kommuner** kan gennemføres **vejledende folkeafstemninger**. Beslutning om afholdelse af folkeafstemning træffes af kommunalbestyrelsen. Borgerne kan ved underskriftindsamling anmode om afholdelse af folkeafstemning.

I to af forbundslandene kan borgerne på kommunalt plan (i teorien) hindre ikrafttrædelsen af en kommunal beslutning, såfremt 25% af vælgerne kræver en folkeafstemning, og såfremt et flertal, der samtidig udgør 40% af vælgerne ved afstemningen stemmer mod kommunalbestyrelsens beslutning.

Der findes ikke nogen samlet oversigt over anvendelsen af folkeafstemninger i kommunerne, men mulighederne udnyttes sjældent.

USA:

1. Hvilke stater i USA tillader folkeafstemninger ved henholdsvis referendum og vælger- initiativ?

Vælgerinitiativretten findes i et eller andet omfang i følgende 24 stater: Alaska, Arizona, Arkansas, Californien, Colorado, Florida, Idaho, Illinois, Maine, Massachusetts, Michigan, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, North Dakota, Ohio, Oklahoma, Oregon, South Dakota, Utah, Washington, Wyoming.

I 24 stater afholdes der endvidere fra tid til anden referendum; det er tilfældet i nogle af de samme stater, der ligeledes tillader initiativretten, men det er ikke tilfældet for dem alle. Der er endvidere tre stater, hvor der ikke findes nogen forfatningssikret initiativret, men hvor der omvendt afholdes referendum. Dette er tilfældet i Kentucky, Maryland og New Mexico.

Størst interesse samler sig om de stater, hvor borgerne gennem vælgerinitiativ kan få diverse spørgsmål bragt til folkeafstemning. I tidsrummet mellem 1904 (hvor initiativretten blev indført i Oregon) og 2005 har 2153 spørgsmål været sendt til folkeafstemning. Samlet er 877 af disse forslag blevet vedtaget, hvilket er lig med en vedtagelsesprocent på 41. Det er dog værd at hæfte sig ved, at selvom initiativretten som nævnt findes i 24 stater, er hovedparten (60%) af alle spørgsmål blevet sendt til folkeafstemning i kun 6 stater: Arizona, Californien, Colorado, North Dakota, Oregon og Washington.

Det skal videre bemærkes, at det kun er en meget lille del af de forslag der ønskes optaget på stemmesedlen, der ender med at blive forelagt befolkningerne til afstemning. For eksempel i Californien er dette kun tilfældet for ca. 26% af alle spørgsmål. Og af de forslag der bliver optaget på stemmesedlen, er det kun godt 8%, der ender med at blive vedtaget.

Antallet af folkeafstemninger har tidligere varieret meget fra år til år. Siden 1996 synes tendensen dog at have stabiliseret sig omkring 70 initiativer pr. valgcyklus (2-årig periode). Antallet af afstemninger er mindre i ulige år, fordi kun Colorado, Maine, Mississippi, Ohio og Washington tillader afstemninger her.

Med hensyn til hvilke spørgsmål der ofte sendes til folkeafstemning, kan der især peges på spørgsmål, der vedrører skat. Som eksempel kan der peges på Proposition 13, der vedrørte en sænkning af ejendomsskatterne i Californien. Som følge af afstemningen blev ejendomsskatterne sænket

med over 50%. Af andre problemstillinger der har været gjort til genstand for folkeafstemninger kan nævnes spørgsmål om aktiv dødshjælp, legalisering af hash, valgret for kvinder mv.

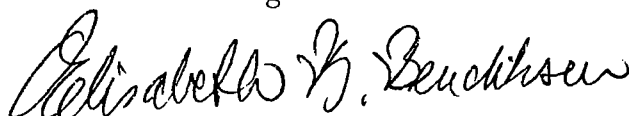
Med hensyn reglerne for at begære et spørgsmål sendt til folkeafstemning kan der – idet reglerne fra Californien bruges som eksempel – peges på følgende. Helt generelt kan enhver borger i staten, der er amerikansk statsborger og mindst 18 år gammel begære et spørgsmål sendt til folkeafstemning.

Mere specifikt gælder det, at en initiativtager skal fremsende en anmodning om optagelse af spørgsmålet på stemmesedlen ved næstekommende valg til statens "Secretary of State." Anmodningen skal dels indeholde forslag til spørgsmålets formulering (anmodningen kan alene vedrøre ét spørgsmål, og dette skal være klart formuleret), dels skal initiativtageren kunne dokumentere at have opbakning fra 8% eller 5% af de vælgere der stemte ved det sidste guvernørvalg. (Kravet på 8% gælder, hvis initiativet vedrører en ændring af forfatningen.) Såfremt disse formkrav er opfyldt, sendes spørgsmålet til afstemning i forbindelse med det næste ordinære valg, der afholdes i staten. I sjældne tilfælde har guvernøren kompetence til at beslutte, at der skal afholdes en særlig afstemning udelukkende for at tage stilling til dette ene spørgsmål.

2. Hvor mange lokale og regionale folkeafstemninger afholdes typisk i USA på årsbasis?

De ønskede statistikker findes ikke. I tilknytning til de informationer der er indeholdt i svaret til spørgsmål 1, kan det dog supplerende oplyses, at der årligt afholdes folkeafstemninger i hundredvis af byer og regioner (counties) over hele USA.

Med venlig hilsen

Elisabeth Brink Bendiksen